

πολιτιστική αναζήτηση

ΤΕΥΧΟΣ 102 ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ 2023

ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΑΤΕ-ΠΕΙΡΑΙΩΣ

ΑΠΟΨΕΙΣ
Υδρογονοενέργεια
για όλους

ΣΕΛ.14

Η Τεχνητή
Νοημοσύνη...
επιτίθεται!

ΣΕΛ.18

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ
Στα βήματα
των μεγάλων
Θεών

ΣΕΛ.26

Εκλογές ΠΟΚΕΑΤΕΠ

ΣΕΛ.4

03 EDITORIAL

04 ΕΚΛΟΓΕΣ ΠΟΚΕΑΤΕΠ

Μήνυμα του Πάρη Παρασκευόπουλου Προέδρου του απερχόμενου Δ.Σ.

05 Διοικητικός Απολογισμός για το έτος 2022-23

08 Εφορευτική επιτροπή αρχαιρεισίων ΠΟΚΕΑΤΕΠ

10 ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ

Για την πόλη - κατοικία

14 ΑΠΟΨΕΙΣ

Υδρογονοενέργεια για όλους

18 Η Τεχνητή Νοημοσύνη...επιτίθεται!

22 ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΑ

Η ψήφος, ο ψήφος και τα ψηφαλάκια

24 ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ

Μια πραγματική ιστορία που ίσως μοιάζει με παραμύθι

26 ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ

Στα βήματα των μεγάλων Θεών

34 ΝΕΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

36 ΛΙΓΟ ΓΕΛΙΟ...

- ▶ Πατώντας το νούμερο της κάθε σελίδας δεξιά και αριστερά στις άκρες των σελίδων, ξεφυλλίζετε το περιοδικό.
- ▶ Πατώντας τον αριθμό των σελίδων στα περιεχόμενα μπορείτε να μεταφερθείτε κατευθείαν στο θέμα.
- ▶ Όπου ο κέρσορας γίνεται βρισκεστε σε ενεργό link.

πολιτιστική **αναζήτηση**

ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΑΤΕ-ΠΕΙΡΑΙΩΣ

ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΑΤΕ-ΠΕΙΡΑΙΩΣ

ΕΚΔΟΤΗΣ
Γιάννης Καζάκος
e-mail: ykazakos@gmail.com
Κάνιγγος 23, Τ.Κ. 106 77, Αθήνα

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΟΜΑΔΑ
Γιάννης Καζάκος
Τζένη Λιαρομάτη
Πάρης Παρασκευόπουλος
Ελένη Στασινοπούλου
Σοφία Τσάνη

ΣΤΟ ΤΕΥΧΟΣ ΑΥΤΟ ΣΥΝΕΡΓΑΣΤΗΚΑΝ
Μαρία Βερβέρη - Κράουζε
Γρηγόρης Γεωργίου
Γιάννης Δρακάκης
Γιάννης Καζάκος
Κώστας Λάμπος
Βασιλική Παναγιωτοπούλου
Πάρης Παρασκευόπουλος
Νίκος Σαραντάκος
Κώστας Σώκος

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΗΣ
Μαρία Πετροπούλου

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ
Γιάννης Δρακάκης

IMAGE BANK
www.shutterstock.com

- ▶ Επιτρέπεται η αναδημοσίευση άρθρων ή άλλων κειμένων με απλή αναφορά στην πηγή (συγγραφέα και Πολιτιστική Αναζήτηση).
- ▶ Δημοσιεύσεις, πληροφορίες και αλληλογραφία στην «ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ», Κάνιγγος 23, Τ.Κ. 106 77, Αθήνα.
- ▶ Οι απόψεις των συνεργατών δεν εκφράζουν κατ' ανάγκη και την άποψη του περιοδικού.
- ▶ Παρακαλούμε τα κείμενα που αποστέλλονται στο περιοδικό να είναι σε ηλεκτρονική μορφή (Word) και να μην υπερβαίνουν τις 700 (:) λέξεις. Τυχόν φωτογραφίες σε φόρμα jpg ή tiff να αποστέλλονται με χωριστό αρχείο και όχι ενσωματωμένες σε κείμενο.
- ▶ Το περιοδικό διανέμεται στα μέλη του ΠΟΚΕΑΤΕΠ δωρεάν.

ΕΤΗΣΙΕΣ ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ
Ιδιώτες: 24 Ευρώ
Νομικά Πρόσωπα: 24 ευρώ
Φοιτητές και μαθητές: 6 ευρώ

Επισκεφθείτε την ιστοσελίδα μας
www.pokeatep.gr

Βρείτε μας στο facebook:
ΠΟΚΕΑΤΕΠ Πολιτιστικό Κέντρο Εργαζομένων ΑΤΕ-Πειραιώς

Η ολοκλήρωση μιας θητείας
(καλή συνέχεια!)

ΓΡΑΦΕΙ Ο ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΖΑΚΟΣ

Αγαπητά μέλη του ΠΟΚΕΑΤΕΠ, αναγνώστριες και αναγνώστες, φίλες και φίλοι, Με τούτο το Τεύχος κλείνει και η θητεία της απερχόμενης διοίκησης του Πολιτιστικού μας Κέντρου. Η Γενική Συνέλευση έγινε (διαβάστε τον απολογισμό), οι εκλογές προκηρύχθηκαν, οι υποψήφιοι πήραν θέση (διαβάστε την ανακοίνωση της Εφορευτικής Επιτροπής) και το μήνυμα του Προέδρου είναι σαφές: «Ελπίζω και εύχομαι να είμαστε όλοι μαζί σε αυτό το κομβικό σημείο και να μεγαλώσουμε το πολιτιστικό μας κέντρο προσελκύνοντας νέα μέλη και φίλους. Το αξίζει η ιστορία μας και το δικαιούμεστε λόγω του έργου που φέραμε εις πέρας». Ήταν πράγματι μια δύσκολη τριετία κατά την οποία βιώσαμε το φόβο της πανδημίας και υποστήκαμε τις συνέπειες της απομόνωσης και των περιορισμών των κινήσεων και των επαφών που αυτή προκάλεσε. Όμως καταφέραμε να τα βγάλουμε πέρα χωρίς σοβαρές εκπτώσεις στη δράση μας (με εξαίρεση τις μεγάλες ανοικτές εκδηλώσεις και τις εκδρομές). Κρατήσαμε την επαφή μαζί σας χρησιμοποιώντας τα μέσα της δια-

δικτυακής τεχνολογίας για τη συνέχιση των μαθημάτων και των σεμιναρίων, ρίξαμε βάρος στην έκδοση του περιοδικού και βρήκαμε τρόπους να σας αποζημιώσουμε (με επιδοτήσεις και παροχές) για όσα δεν μπορέσαμε να σας προσφέρουμε. Τώρα που αισίως βγαίνουμε από το τούνελ της πανδημίας και επανερχόμαστε στην κανονική μας ζωή, η νέα διοίκηση που θα προκύψει από τις εκλογές θα διαθέτει μεγαλύτερη ευελιξία και δυνατότητες για να αναπτύξει το έργο του ΠΟΚΕΑΤΕΠ τόσο ποσοτικά όσο και ποιοτικά. Η μαζική σας συμμετοχή στην εκλογική διαδικασία θα αποτελέσει το πρώτο βήμα προς αυτή την κατεύθυνση. Η ποικίλη ύλη του τεύχους που έχετε στα χέρια σας ελπίζουμε να σας ενημερώσει, να σας προβληματίσει και να σας ψυχαγωγήσει όσο και εμάς που το ετοιμάσαμε. Δεν θα κουραστούμε να επαναλαμβάνουμε ότι το περιοδικό είναι η έκφραση όλων μας και όχι μιας μικρής ομάδας αρθρογράφων. Γι' αυτό περιμένουμε τις συνεργασίες σας. Ξέρουμε ότι στο δυναμικό των μελών υπάρχουν αξιόλογες λογοτεχνικές και επιστημονικές φωνές που θα μπορούσαν να ανανεώσουν και να πλουτίσουν το περιεχόμενό του. Μη διστάζετε, εκφραστείτε! ●

Καλό καλοκαίρι για όλες και όλους

Μήνυμα του Πάρη Παρασκευόπουλου Προέδρου του απερχόμενου Δ.Σ.

Αγαπητά μέλη,

Φτάσαμε στο τέλος μιας αβυσσώδους τριετίας τόσο για τα δεδομένα του Κέντρου μας όσο και για την ανθρωπότητα. Το 2020 με μια άγνωστη μάλιστα, τον covid19, να δοκιμάζει τις αντοχές μας σε οωματικό και ψυχολογικό επίπεδο, αναγκαστήκαμε να διακόψουμε τις δράσεις μας για να προστατέψουμε τη Δημόσια Υγεία. Εκείνη τη χρονιά αναλάβαμε τη Διοίκηση του ΠΟΚΕΑΤΕΠ και συνεργαστήκαμε αρμονικά και πάντα συνδιαδικά ανταποκρινόμενοι στις συνθήκες. Αξιοποιήσαμε την τεχνολογία, προσφέραμε εναλλακτικές επιλογές παρακολούθησης μαθημάτων και εξοικονομήσαμε σημαντικά κόστη από τη διενέργεια των συναντήσεων του Διοικητικού Συμβουλίου μέσω διαδικτύου. Η αύξηση του αποθεματικού έγινε αφορμή να σας ανταποδώσουμε την εμπιστοσύνη που μας δείχνετε επιδοτώντας τα σεμινάρια και τις δράσεις μας μέχρι και στο μισό της συμμετοχής σας. Ενισχύσαμε την χορωδία και την ομάδα μπιάσκετ όταν επαναλειτούργησαν, ενώ η θεατρική ομάδα θα έχει την ευκαιρία μετά από τρία έτη να ανεβάσει και πάλι παράσταση. Η πανδημία φαίνεται πλέον να περνάει στην ιστορία και οι προοπτικές να εξελίξουμε το πολιτιστικό μας κέντρο είναι ορατές εφόσον μπορέσουμε να αξιοποιήσουμε όλες μας τις δυνάμεις.

Επιθυμώ να σας ευχαριστήσω όλους και τον καθένα ξεχωριστά και ιδιαίτερα τα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου για τη συνεργασία που είχαμε και να ευχηθώ να συνεχίσουμε με το πολιτιστικό μας έργο με μεράκι και ενθουσιασμό. Οι εκλογές του Ιουνίου είναι μια πρόκληση δεδομένου ότι η επόμενη μέρα πρέπει να είναι καλύτερη δίνοντας στα μέλη μας περισσότερες επιλογές και δράσεις για να αναβαθμίσουμε την εμπειρία τους στην ενασχόληση τους με το ΠΟΚΕΑΤΕΠ. Στο χέρι μας είναι να ενισχύσουμε το αίσθημα αλληλεγγύης και συνεργασίας προς όλους.

Ελπίζω και εύχομαι να είμαστε όλοι μαζί σε αυτό το κομβικό σημείο και να μεγαλώσουμε το πολιτιστικό μας κέντρο προσελκύνοντας νέα μέλη και φίλους. Το αξίζει η ιστορία μας και το δικαιούμαστε λόγω του έργου που φέραμε εις πέρας.

Διοικητικός Απολογισμός για το έτος 2022-23

Με την πανδημία να έχει υποχωρήσει αισθητά και τα προστατευτικά μέτρα να αίρονται σταδιακά, ο σύλλογός μας επανέρχεται και αυτός στην κανονικότητα και η Γενική μας Συνέλευση στα προ της πανδημίας χρονικά όρια. Ο φετινός μας Απολογισμός θα είναι ο τελευταίος της παρούσας διοίκησης δεδομένου ότι πραγματοποιήθηκε ήδη η Τακτική Γενική Εκλογοαπολογιστική Συνέλευση στις 13 Μαΐου και ορίστηκαν οι ημερομηνίες για τις Εκλογές στις 17-19 Ιουνίου 2023. Αναλυτικά, ο απολογισμός μας έχει ως εξής:

ΜΗΤΡΩΟ ΜΕΛΩΝ

Το σύνολο των μελών του Συλλόγου με βάση τα τελευταία δεδομένα Απριλίου 2023 ανέρχεται σε **1.363** άτομα (έναντι 1.440 πέρυσι και 1.567 πρόπερσι), από τα οποία **362** (26,6%) ήταν εν ενεργεία (έναντι 409 πέρυσι και 452 πρόπερσι) και **1.001** (73,4%) συνταξιούχοι (έναντι 1031 πέρυσι και 1.115 πρόπερσι). Στον συνολικό αριθμό θα πρέπει να προστεθεί και ένας μικρός και κυμαινόμενος αριθμός 80 περίπου συναδέλφων και φίλων που δεν υπάγονται στο σύστημα των κρατήσεων του ΕΦΚΑ και καταθέτουν τη

συνδρομή τους στον λογαριασμό του ΠΟΚΕΑΤΕΠ αλλά όχι πάντα με συνέπεια.

Συγκριτικά λοιπόν με πέρυσι το σύνολο των μελών μειώθηκε κατά 5,3% (11,2% μείωση οι εν ενεργεία και 2,9% μείωση οι συνταξιούχοι). Το γεγονός ότι τα εν ενεργεία μέλη μειώνονται κάθε χρόνο ταχύτερα και χωρίς να αυξάνεται ο αριθμός των συνταξιούχων μελών δείχνει ότι η μεταβολή αυτή καθεστώτος συνεχίζει για αρκετά χρόνια να συνεπάγεται απώλεια μελών για το ΠΟΚΕΑΤΕΠ χωρίς να έχουμε μέχρι σήμερα κατορθώσει να ελέγξουμε αυτή τη διαρροή με αποτελεσματικό τρόπο.

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΕΦΟΡΕΙΩΝ

1. Από την Εφορεία Εκδόσεων, Τύπου και Δημοσιότητας εκδόθηκαν από την προηγούμενη Γενική Συνέλευση 2 ακόμα ηλεκτρονικά τεύχη της ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΖΗΤΗΣΗΣ (τα Νο 100 και 101) και ελπίζουμε να εκδώσουμε ακόμα ένα τεύχος πριν από τις εκλογές. Παράλληλα, λειτούργησε ενημερωτικά για τα μέλη η ιστοσελίδα του Κέντρου μας καθώς και η αποστολή newsletter για όλες τις εκδηλώσεις και δράσεις του.

2. Από την Εφορεία Εκδρομών πραγματοποιήθηκε μία 7ήμερη εκδρομή στη Γερμανία από 23-29/10/22, με συμμετοχή 17 ατόμων, ενώ έχουν προγραμματιστεί για μέχρι το τέλος Ιουνίου δύο ακόμα πολυήμερες εκδρομές για Κάρπαθο και Κάσο (15-19/5/23) και για Σύμη – Χάλκη – Καστελόριζο – Ρόδο (10-15/6/23).

Επίσης οργανώθηκε το Πρόγραμμα Δωρεάν Πασσαλινών Διακοπών σε καταλύματα στην Ίο και τη Σκόπελο στο οποίο συμμετείχαν 45 μέλη και κληρώθηκαν να κάνουν τα δωρεάν τριήμερα 5 μέλη με τους συνοδούς τους.

3. Από την Εφορεία Πολιτιστικών Θεμάτων και Εκδηλώσεων πραγματοποιήθηκαν οι ακόλουθες εκδηλώσεις:

- Παρακολούθηση της θεατρικής παράστασης «Ο Μισάνθρωπος» στο Θέατρο Θησείο στις 16/12/2022 με συμμετοχή 43 ατόμων.
- Παρακολούθηση της θεατρικής παράστασης «Τα φώτα της πόλης» στο Θέατρο REX (Εθνικό Θέατρο) στις 30/12/22 με συμμετοχή 52 ατόμων.
- Περίπατος και ξενάγηση στο Λόφο του Φιλοπάππου, στην Πνύκα και τον Λόφο των Μουσών στις 5/11/22 με συμμετοχή 32 ατόμων.
- Παρακολούθηση της θεατρικής παράστασης «Η ζωή μου στην Τέχνη» στο Θέατρο Vault στις 14/2/23 με συμμετοχή 22 ατόμων.
- Ξενάγηση στο Ίδρυμα Θεοχαράκη στην αναδρομική έκθεση του Γιάννη Γαϊτη στις 16/3/23 με συμμετοχή 23 ατόμων.
- Παρακολούθηση της θεατρικής παράστασης «Η άνοδος του Αρτούρο Ούι» στο Θέατρο ARK στις 2/4/23 με συμμετοχή 40 ατόμων.

Λειτουργήσε όπως κάθε χρόνο η Λέσχη Ανάγνωσης Αθηνών η οποία πραγματοποίησε μηνιαίες διαδικτυακές συναντήσεις για όλη την περίοδο από τον Οκτώβριο μέχρι και τον Μάιο με συμμετοχή 10-12 ατόμων κάθε φορά.

4. Από την Εφορεία Μορφωτικών Θεμάτων πραγματοποιήθηκαν με επιτυχία αρκετά διαδικτυακά και δια ζώσης Σεμινάρια και μαθήματα:

- Θεατρική ομάδα (10 άτομα). Υπό την σκηνοθετική καθοδήγηση νέας δασκάλας η ομάδα προετοιμάζει ύστερα από τρία χρόνια διακοπής λόγω Covid-19, θεατρική παράσταση στις αρχές Ιουνίου.
- Σεμινάριο «Η ψυχανάλυση μέσα από το Θέατρο» με

τον Κώστα Σπηλιώτη και συμμετοχή 10 ατόμων.

- Πρωινά Μαθήματα Γιόγκα διαδικτυακά σε τρεις περιόδους με συμμετοχή (19) ατόμων σε κάθε περίοδο.
- Πρωινά Μαθήματα Γιόγκα δια ζώσης με συμμετοχή (6-7) ατόμων σε κάθε περίοδο.
- Απογευματινά Μαθήματα Γιόγκα διαδικτυακά με τον Antaratma Θεωρή Χιώτη σε τρεις περιόδους με συμμετοχή 10-12 ατόμων ανά περίοδο.
- Σεμινάριο “Η τέχνη του Ευ Ζην” σε δύο τρίμηνα με την συμμετοχή περίπου 29 ατόμων συνολικά
- Λειτουργήσε η Χορωδία του ΠΟΚΕΑΤΕΠ με την αρχιμουσικό Χριστίνα Πουπάλου (18 άτομα). Η χορωδία έλαβε μέρος στις 5/4/23 σε μεγάλη δημόσια εκδήλωση της ΟΤΟΕ στον Ναό Μεταμορφώσεως του Σωτήρος με θέμα «Ωδή στα Πάθη – Του δεινίου σου του μυστικού». Συμμετείχαν και οι χορωδίες των υπαλλήλων της Τράπεζας της Ελλάδας και της Εμπορικής Τράπεζας.

5. Εφορεία Αθλητικών Θεμάτων:

Φέτος δραστηριοποιήθηκε και πάλι το αθλητικό τμήμα με την ομάδα Μπάσκετ σε συνεργασία με τον ΣΕΤΑΠ. Συμμετέχει στα πρωταθλήματα του ΕΚΑ και της ΟΤΟΕ. Μετά από 2 χρόνια διακοπής του πρωταθλήματος μπάσκετ «Νίκος Γκάλης» του Εργατικού Κέντρου Αθηνών ξεκίνησε κανονικά για την σεζόν 2022-2023 η αγωνιστική δράση με την συμμετοχή των ομάδων των εταιρειών που συμμετέχουν. Η ομάδα ΑΤΕ Basket του ΠΟΚΕΑΤΕΠ- ΣΕΤΑΠ με την συμμετοχή εν ενεργεία εργαζομένων και μελών του Πολιτιστικού μας Κέντρου έχει καθιερωθεί στο αθλητικό κοινό για το ήθος και τις αγωνιστικές επιτυχίες της. Λίγο πριν την λήξη της κανονικής περιόδου η ομάδα είναι 2η στον όμιλο της του πρωταθλήματος ΕΚΑ και διεκδικεί ακόμα και την πρωτιά στους τελευταίους 2 αγώνες που θα κρίνουν την πορεία στην επόμενη φάση των αγώνων play off.

Τον επόμενο μήνα – Μάιο, η ομάδα θα συμμετέχει και στο διατραπεζικό πρωτάθλημα της ΟΤΟΕ προκειμένου να υπερασπιστεί τον τίτλο της Πρωταθλήτριας ομάδας που κατέχει από την προ covid εποχή.

Την ομάδα στελεχώνουν 12 αθλητές και καθοδηγούνται κάθε εβδομάδα στους αγώνες από έμπειρο συνεργάτη προπονητή. Υπεύθυνοι της ομάδας είναι οι συνάδερφοι Μπούκας Σταμάτης και Δεδούσης Νικόλαος. Συνολικές συμμετοχές στις μορφωτικές δράσεις της Αθηνάς: 420 άτομα.

6. Εφορεία Πολιτιστικών Δραστηριοτήτων Θεσσαλονίκης:

Η εφορεία πραγματοποίησε φέτος πέντε εκδρομές:

- α)** 11ήμερη εκδρομή στο ΝΕΠΑΛ στις 28/10-7/11/2022 με συμμετοχή 20 ατόμων.
- β)** 2ήμερη εκδρομή στο Νομό Δράμας στις 4-5/2/2023 με συμμετοχή 21 ατόμων.
- γ)** 12ήμερη εκδρομή στη Βραζιλία και την Αργεντινή στις 24/2-7/3/2023 με συμμετοχή 35 ατόμων.
- δ)** Μονοήμερη εκδρομή στις Αιγές -Βέροια στις 1/4/2023 με συμμετοχή 36 ατόμων.
- ε)** 5νθήμερη εκδρομή στην Κάσο και την Κάρπαθο στις 15/5-19/5/2023 με συμμετοχή 36 ατόμων.

Η εκδρομή στην Κορσική- Σαρδηνία που είχε προγραμματιστεί για τις 17/4-23/4/2023 με συμμετοχή 22 ατόμων θα πραγματοποιηθεί σε άλλη ημερομηνία λόγω ακύρωσης της πτήσης επιστροφής από την αεροπορική εταιρία.

Η 10ήμερη εκδρομή στη Νοτιοδυτική Γαλλία στις 22/6-1/7/2023 είναι σε εξέλιξη.

Επίσης, οργανώθηκαν οι ακόλουθες πολιτιστικές εκδηλώσεις:

- Παρακολούθηση της θεατρικής παράστασης «Το Μινόρε» στο Αριστοτέλειο Θέατρο στις 23/10/22 με συμμετοχή 28 ατόμων.
- Παρακολούθηση της θεατρικής παράστασης «Τα τρελά βατράχια» στο Θέατρο Εταιρείας Μακεδονικών Σπουδών στις 30/12/22 με συμμετοχή 10 ατόμων.
- Παρακολούθηση της θεατρικής παράστασης «Η πινακοθήκη των νλιθίων» στη Μονή Λαζαριστών στις 8/1/23 με συμμετοχή 28 ατόμων.
- Παρακολούθηση της θεατρικής παράστασης «Όποιος θέλει να χωρίσει να σηκώσει το χέρι του» στο Βασιλικό Θέατρο στις 15/1/23 με συμμετοχή 34 ατόμων.
- Παρακολούθηση της θεατρικής παράστασης «Η αυλή των θαυμάτων – Το μιούζικαλ» στο Μέγαρο Μουσικής Θεσσαλονίκης στις 21/1/23 με συμμετοχή 40 ατόμων.
- Παρακολούθηση της θεατρικής παράστασης «Το φάντασμα της Όπερας» στο Μέγαρο Μουσικής Θεσσαλονίκης στις 19/3/23 με συμμετοχή 26 ατόμων.

Στα μαθήματα και τη Λέσχη Ανάγνωσης υπήρξε επίσης αξιόλογη συμμετοχή.

- Πρωινά και απογευματινά Μαθήματα Ορθοσωμικής-Πιλάτες με τον Γρηγόρη Σεϊτανίδη και συμμετοχή 22 ατόμων.
- Η Λέσχη ανάγνωσης συνέχισε τη λειτουργία της με συμμετοχή 20 ατόμων.

Συνολική συμμετοχή στις πολιτιστικές δράσεις της Θεσσαλονίκης: 378 άτομα.

Το Πολιτιστικό μας Κέντρο προχώρησε φέτος με ευθύνη και τηρώντας όλα τα μέτρα προστασίας σε εκδήλωση κοπής πίτας για τα μέλη τόσο σε Αθήνα όσο και στη Θεσσαλονίκη. Τη Παρασκευή 24/02/2023 το βράδυ στο Άλσος Παπάγου, στον εξαιρετικό χώρο εστίασης Ρiu Verde, πάνω από 70 μέλη είχαν τη χαρά να ανταμώσουν μετά από τόσα χρόνια και να απολαύσουν μια υπέροχη βραδιά με εξαιρετικά εδέσματα και χαρούμενες συζητήσεις σε όλα τα τραπέζια. Την εκδήλωση τίμησαν με τη παρουσία τους εκπρόσωποι του Συλλόγου Εργαζομένων και του Ταμείου Υγείας. Το μεγάλο δώρο για τον τυχερό του φλουριού ήταν ένα ταξίδι στην Ελλάδα για 2 άτομα για 2 διανυκτερεύσεις με ελεύθερη επιλογή μέσω του πρακτορείου ταξιδιών Travel Project, δώρο αξίας 150 ευρώ.

Στη Θεσσαλονίκη, στην αντίστοιχη εκδήλωση που πραγματοποιήθηκε σε κέντρο στα Λαδάδικα, συμμετείχαν 38 άτομα που γιόρτασαν με πολύ κέφι. Η τυχερή του φλουριού κέρδισε και αυτή ένα ταξίδι στην Ελλάδα για 2 άτομα.

Αν και η φετινή χρονιά από άποψη δραστηριοτήτων πήγε αρκετά καλά (δραστηριοποιήθηκαν περίπου 1000 άτομα στις διάφορες δράσεις), εντούτοις είναι ακόμα έκδηλο το γενικότερο «μούδιασμα» λόγω του φόβου του κορονοϊού. Δεν μπορέσαμε να οργανώσουμε μεγάλες εκδηλώσεις με συμμετοχή μεγάλου αριθμού μελών και συναδέλφων με εξαίρεση τις κοπές της πίτας σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη. Ας λειτουργήσουν αυτές οι εκδηλώσεις ως έναυσμα για την επαναφορά συνολικά της δράσης μας στην κανονικότητα από τη νέα περίοδο.

Συνεχίστηκε με επιτυχία και φέτος η γενναία επιδότηση των διαφόρων μαθημάτων, σεμιναρίων και δράσεων προς όφελος των μελών που συμμετείχαν στις δραστηριότητές μας. Έτσι, η αύξηση του αποθεματικού ήταν και πάλι μικρότερη φέτος αλλά οπωσδήποτε το συνολικό ποσό εξακολουθεί να μεγαλώνει και θα πρέπει να γίνει από τη νέα διοίκηση εντονότερη προσπάθεια ώστε τουλάχιστον να σταματήσει να αυξάνεται.

Τέλος, λύθηκε ικανοποιητικά και το χρονίζον θέμα της έδρας του συλλόγου μετά από συμφωνία με τον ΣΕΤΑΠ για την παραχώρηση των γραφείων της Κάνιγγος για αόριστο χρόνο και με συμβολικό τίμημα. Έτσι, και επισήμως από φέτος η έδρα του συλλόγου θα είναι στην Κάνιγγος 23.

ΤΟ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

Εφορευτική επιτροπή αρχαιρεσιών ΠΟΚΕΑΤΕΠ

Εκλογική ανακοίνωση προς τα μέλη του ΠΟΚΕΑΤΕΠ

Αρχαιρεσίες για την ανάδειξη μελών του Διοικητικού Συμβουλίου,
Εφορειών και Ελεγκτικής Επιτροπής

17, 18 & 19 Ιουνίου 2023

Σας γνωρίζουμε ότι η Τακτική Γενική Συνέλευση των μελών του ΠΟΚΕΑΤΕΠ, που συνήλθε το Σάββατο, 13 Μαΐου 2023, ύστερα από σχετική πρόσκληση του Διοικητικού Συμβουλίου, αποφάσισε τα εξής:

1. Όρισε ημερομηνίες διενέργειας ηλεκτρονικών αρχαιρεσιών για την ανάδειξη των τακτικών μελών του Δ.Σ., των Εφορειών και της Ελεγκτικής Επιτροπής, τις ημέρες Σάββατο 17, Κυριακή 18 και Δευτέρα 19 Ιουνίου 2023.

2. Ανακήρυξε ομόφωνα, σύμφωνα με το άρθρο 23 του Καταστατικού, ως υποψήφιους για τα διάφορα αξιώματα τους παρακάτω συναδέλφους:

Α. ΥΠΟΨΗΦΙΟΙ ΓΙΑ ΤΟ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ (έως 15 επιλογές)

- ▶ ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ
- ▶ ΒΑΛΑΣΗ ΧΡΥΣΑ
- ▶ ΓΑΛΗΝΟΣ ΧΑΡΙΛΑΟΣ
- ▶ ΓΚΑΝΑ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ
- ▶ ΚΑΖΑΚΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ
- ▶ ΚΟΥΚΑΚΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

- ▶ ΛΑΛΛΑ ΔΗΜΗΤΡΑ
- ▶ ΛΙΑΡΟΜΑΤΗ ΕΥΓΕΝΙΑ (ΤΖΕΝΗ)
- ▶ ΜΟΚΟΥ ΕΛΕΝΗ
- ▶ ΜΟΥΣΙΩΝΗ ΚΥΡΙΑΚΟΥΛΑ
- ▶ ΜΠΙΛΟΡΟΓΛΟΥ ΘΩΜΑΣ
- ▶ ΜΥΛΩΝΑ ΜΑΡΙΑ
- ▶ ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΜΑΡΙΑ
- ▶ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΑΝΤΗ ΠΕΡΣΕΦΟΝΗ
- ▶ ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ ΖΑΧΑΡΟΥΛΑ
- ▶ ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣ (ΠΑΡΗΣ)
- ▶ ΡΟΥΝΤΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ
- ▶ ΣΟΦΙΚΙΤΟΥ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ
- ▶ ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΥ ΕΛΕΝΗ

- ▶ ΤΕΚΝΑΚΗ ΧΡΥΣΑΦΕΝΙΑ
- ▶ ΤΖΑΝΑΚΗ ΣΑΝΟΥ ΒΑΝΙΑ ΑΡΕΤΗ
- ▶ ΤΣΑΛΟΥΧΙΔΟΥ ΣΟΦΙΑ
- ▶ ΤΣΟΥΜΑΝΗ ΕΥΓΕΝΙΑ
- ▶ ΦΙΛΗ ΗΡΩ

Β. ΥΠΟΨΗΦΙΟΙ ΓΙΑ ΤΙΣ ΕΦΟΡΕΙΕΣ

α) Εφορεία πολιτιστικών θεμάτων και εκδηλώσεων (έως 4 επιλογές)

- ▶ ΜΠΙΡΜΠΑΚΟΥ ΠΑΝΑΓΙΩΤΑ
- ▶ ΝΤΟΥΡΟΥ ΕΥΓΕΝΙΑ (ΤΖΕΝΗ)

β) Εφορεία μορφωτικών θεμάτων (έως 4 επιλογές)

Δεν υποβλήθηκαν υποψηφιότητες.

γ) Εφορεία εκδόσεων, τύπου και δημοσιότητας (έως 4 επιλογές)

Δεν υποβλήθηκαν υποψηφιότητες.

δ) Εφορεία εκδρομών (έως 4 επιλογές)

- ▶ ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΕΛΕΝΗ

ε) Εφορεία αθλητικών τμημάτων (έως 4 επιλογές)

Δεν υποβλήθηκαν υποψηφιότητες.

στ) Εφορεία πολιτιστικών δραστηριοτήτων Θεσσαλονίκης (έως 4 επιλογές)

Δεν υποβλήθηκαν υποψηφιότητες.

Γ. ΥΠΟΨΗΦΙΟΙ ΓΙΑ 3 ΜΕΛΗ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ (έως 3 επιλογές)

- ▶ ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ ΓΙΩΡΓΟΣ
- ▶ ΚΟΛΟΒΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ
- ▶ ΜΑΛΑΜΗΣ ΓΙΩΡΓΟΣ

3. Επέλεξε, σύμφωνα με το άρθρο 21 του Καταστατικού, ως τακτικά μέλη της Εφορευτικής Επιτροπής τους:

- ▶ Ζαρανίκα Αλέξανδρο
- ▶ Μοτσοβολέα Ελένη
- ▶ Βαρελτζή Άννα

Στη συνέχεια, η Εφορευτική Επιτροπή σε συνεδρίαση της, συγκροτήθηκε σε σώμα, όπως παρακάτω:

Πρόεδρος: Ζαρανίκα Αλέξανδρος
Αντιπρόεδρος: Μοτσοβολέα Ελένη
Γραμματέας: Βαρελτζή Άννα

ΟΔΗΓΙΕΣ ΨΗΦΟΦΟΡΙΑΣ:

Όπως γνωρίζετε το ΠΟΚΕΑΤΕΠ από τις εκλογές του 2017 εφαρμόζει την πρακτική της **ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗΣ ΨΗΦΟΦΟΡΙΑΣ**, ένα σημαντικό διοικητικό νεωτερισμό που έχει προβλεφθεί από το Καταστατικό μας, σε πλήρη εναρμόνιση με την τεχνολογική πρόοδο, τον εκσυγχρονισμό και την μείωση εξόδων, χρόνου και ταλαιπωρίας των μελών μας.

Επειδή τα ηλεκτρονικά μηνύματα για την ψηφοφορία αποστέλλονται από ομαδικό πάροχο, **επιστούμε την προσοχή στα μέλη μας, ώστε να ελέγχουν όλες τις κατηγορίες αναζητώντας τα σχετικά μηνύματα, για να διασφαλίσουν τη δυνατότητα ψήφου τους.**

Επίσης, σε όσους συναδέλφους έχουν δηλώσει και 2ο mail ενημέρωσής τους, ο σύνδεσμος για να ψηφίσουν θα τους σταλεί μόνο στο ένα (συνήθως επιλέγεται το προσωπικό, και όχι το υπηρεσιακό τους).

Το κάθε μέλος θα ειδοποιηθεί ξανά λίγες ημέρες νωρίτερα από το χρόνο διεξαγωγής των εκλογών, με μήνυμα με λεπτομερέστερες οδηγίες.

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΨΗΦΟΦΟΡΙΑΣ:

Κατά την έναρξη της ψηφοφορίας θα αποσταλεί στο μέλος ένας και μοναδικός σύνδεσμος (link), τον οποίο θα χρησιμοποιήσει για να συνδεθεί στο σύστημα και να ψηφίσει. Αφού ψηφίσει, ο σύνδεσμος αυτός θα ακυρώνεται, ώστε να μην μπορεί να τον χρησιμοποιήσει ξανά.

- Κάθε ψηφοφόρος μπορεί να ψηφίσει:
- ▶ **Μέχρι 15 (δέκα πέντε)** υποψήφιους για το Διοικητικό Συμβούλιο.
  - ▶ **Μέχρι 4 (τέσσερις)** υποψήφιους για κάθε Εφορεία.
  - ▶ **Μέχρι 3 (τρεις)** υποψήφιους για την Ελεγκτική Επιτροπή.

Για τη λήξη της διάρκειας ψηφοφορίας (η δυνατότητα θα διαρκέσει 3 εβδομάδες) ο ψηφοφόρος θα ειδοποιηθεί και πάλι με e-mail, και η εφαρμογή ψηφοφορίας θα απενεργοποιηθεί.

ΕΞΥΠΑΚΟΥΕΣΤΑΙ ΟΤΙ LINK ΓΙΑ ΝΑ ΨΗΦΙΣΟΥΝ ΘΑ ΛΑΒΟΥΝ ΜΟΝΟ ΤΑ ΜΕΛΗ ΠΟΚΕΑΤΕΠ δηλ. όσοι πληρώνουν την συνδρομή τους (είτε με μηνιαία παρακράτηση από τον μισθό ή σύνταξή τους, είτε με κατάθεση εκ μέρους τους στο λογ. ΠΟΚΕΑΤΕΠ της ετήσιας συνδρομής, στην αρχή κάθε έτους),

ΚΑΙ ΟΧΙ ΟΛΟΙ ΟΣΟΙ ΛΑΜΒΑΝΟΥΝ ΕΝΗΜΕΡΩΤΙΚΑ MAIL (π.χ. Φίλοι ΠΟΚΕΑΤΕΠ, επίτιμα μέλη κ.ά.)

Η Εφορευτική Επιτροπή θεωρεί υποχρέωσή της να τονίσει την αναγκαιότητα της άσκησης του εκλογικού δικαιώματος από κάθε μέλος του ΠΟΚΕΑΤΕΠ και να συστήσει την καθολική συμμετοχή των συναδέλφων στις αρχαιρεσίες. ●

Η ΕΦΟΡΕΥΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΖΑΡΑΝΙΚΑΣ
ΕΛΕΝΗ ΜΟΤΣΟΒΟΛΕΑ
ANNA ΒΑΡΕΛΤΖΗ

Βρείτε μας στο facebook:
ΠΟΚΕΑΤΕΠ Πολιτιστικό Κέντρο Εργαζομένων ΑΤΕ-Πειραιώς

Επισκεφθείτε την ιστοσελίδα μας www.pokeatep.gr

ΓΡΑΦΕΙ Η ΒΑΣΙΛΙΚΗ-ΒΙΚΥ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ
ΠΕΡΙΠΑΤΗΤΡΙΑ – ΚΕΝΤΗΣΤΡΑ ΠΟΛΗΣ

Για την πόλη - κατοικία

Αφορμή για το παρόν σημείωμα αποτελεί η έκθεση «Πολυκατοικία», την οποία οργάνωσε η Ελληνοαμερικανική Ένωση (Δεκέμβριος 2022 - Φεβρουάριος 2023). Σύμφωνα με τους διοργανωτές καταβλήθηκε προσπάθεια ώστε «ζωγραφική, γλυπτική, εγκαταστάσεις, βίντεο και φωτογραφία να συνδιαλλαγούν με τεκμήρια, μακέτες, αναμνηστικές σημειώσεις και άλλο αρχειακό υλικό, ώστε να αρθρώσουν από κοινού ένα σύνθετο αφήγημα για την εμπειρία της κατοίκησης».¹

Ο τρόπος που οι άνθρωποι συγκροτούν τις κατοικίες τους, αποτελεί ανέκαθεν ένα ισχυρό εργαλείο ανάγνωσης της κοινωνικής ζωής, των πεποιθήσεων, της τεχνολογικής εξέλιξης, της πολιτισμικής ιστορίας και εν τέλει του αποτυπώματός τους πάνω στον πλανήτη Γη. Τα μεγάλα σχήματα περικλείουν μεγάλες αντιφάσεις. Οπότε αν θέλουμε να κατανοήσουμε το πώς και τα γιατί της πολύ-κατοίκησης μας, οφείλουμε να επιστρέψουμε σε ένα σχετικά κοντινό παρελθόν, τότε που τίθενται στο τραπέζι καίρια συγκροτητικά ζητήματα επιλογών.

Το '22, με τους περίπου 1.200.000 πρόσφυγες να καταφθάνουν, οι ανάγκες εκτινάσσονται προσδίδοντας στην οικο-

δομή χαρακτηριστικό ισχυρά διακριτής δραστηριότητας. Οι μισοί περίπου πρόσφυγες εγκαθίστανται σε αγροτικές περιοχές και οι υπόλοιποι σε αστικές. Στην Αθήνα ο πληθυσμός αυξάνει κατά 40%. Η Επιτροπή Αποκατάστασης Προσφύγων (ΕΑΠ), αντιμέτωπη με τη διαδικασία της επείγουσας κάλυψης των τεράστιων στεγαστικών αναγκών, υλοποιεί «δορυφόρους οικισμούς» ώστε να δημιουργηθούν ζώνες βιοτεχνίας και βιομηχανίας που θα απορροφήσουν το προσφερόμενο εργατικό δυναμικό.

Στο Λεκανοπέδιο Αττικής, με την Αθήνα ως καταναλωτικό και γραφειοκρατικό κέντρο, καθώς και τη σύνδεσή της με τον παλιό βιομηχανικό Πειραιά, εγκαθίστανται οι πρόσφυγες σε 12 κύριους και 34 μικρότερους οικισμούς

στην περίμετρο, 1-4 χιλιόμετρα απόσταση από τα όρια των ήδη κτισμένων περιοχών. Δημιουργείται τότε η ανάγκη να μελετηθεί και να σχεδιαστεί το ζήτημα της ομαδικής κατοικίας. Η ευκαιρία όμως εγκαταλείπεται και οι προσφυγικοί συνοικισμοί αφήνονται χωρίς σύνδεση με την πολεοδομική διάρθρωση και υλοποιήση υποδομών, για λόγους που οφείλονται στην κατάσταση της χώρας και στις ημιτελείς αποφάσεις των κυβερνήσεων.

Αποτέλεσμα αυτών των πρακτικών καταγράφονται οι αρνητικές συνέπειες στην ανάπτυξη της Πρωτεύουσας, συνέχιση της οικοδόμησης εκτός σχεδίου, που έχει ξεκινήσει ήδη από το '20. Αυθαίρετοι οικισμοί δημιουργούνται, πυκνώνουν και εν τέλει νομιμοποιούνται.

Προσφυγικές πολυκατοικίες Δουργούτι 1935-36

Με το διάταγμα του 1929 «περί οριζοντίου δομήσεως», δίνεται το αναγκαστικό λάκτισμα για την πολυκατοικία. Πρόκειται για το σπάσιμο του φράγματος της «μιας κατοικίας σε ένα οικόπεδο» ή «του ενός ιδιοκτήτη όσων κατοικιών έχει το οικόπεδο». Στη συνέχεια τα διατάγματα του 1934, αυξάνουν τα ύψη στην Αθήνα. Τότε οι σημαντικότεροι εκπρόσωποι της μοντέρνας αρχιτεκτονικής, συντάσσουν επιστολή προς τον πρόεδρο του τεχνικού επιμελητηρίου Νίκο Κιτσίκη, ο οποίος διατελεί και βουλευτής. Διαμνύουν την απόγνωσή τους για την κατάσταση της Αθήνας και προσφέρονται να εργαστούν αφιλοκερδώς για τη διάσωσή της. Ο Μεταξάς ιδρύει το 1936 το Υπουργείο Διοικήσεως Πρωτεύουσας ώστε να υλοποιηθεί ο γενικός σχεδιασμός της πόλης. Το υπουργείο καταρ-

γείται, έργο δεν παράγεται και τα αρχεία ακόμη αναζητούνται.

Την περίοδο του Μεσοπολέμου καταγράφεται ιδιωτική πολεοδόμηση. Περιοχές εκτός σχεδίου ρυμοτομούνται, με τις «υπόγειες» διεργασίες επιχειρηματιών που τις προσαρτούν αυθαίρετα, κοινά σε περιοχές που διαθέτουν δίκτυα, επιτυγχάνοντας στη συνέχεια τη νομιμοποίησή τους. Ωστόσο, τότε η εποχή αναδεικνύεται ως η πιο γόνιμη για την ελληνική αρχιτεκτονική. Πολλοί αρχιτέκτονες σχεδιάζουν και υλοποιούν αξιόλογο έργο, τόσο κτιριολογικό όσο και μορφολογικό: τεχνική του αρτιφισιέλ, κλειστές προεξοχές-έρκερ, ανοικτούς εξώστες, δευτερεύοντα στοιχεία: φεγγίτες, σπηθαία σύμφωνα με τα πρότυπα του Bauhaus, απολήξεις στα δώματα, χρήση λωρίδων συνεχών ανοιγμάτων,

δημιουργία εσωτερικών αυλών-φωταγωγών. Η υψηλή αστική τάξη κατοικεί σε διαμερίσματα με μέση επιφάνεια τα 350-400 τ.μ. Συνήθως κατέχει τα ανώτερα διαμερίσματα των αστικών πολυκατοικιών (ρετιρέ). Η μεσαία αστική τάξη που συνήθως ενοικιάζει του πρώτους ορόφους, απομακρύνεται από την παράδοση της γειτονιάς, την οποία καλλιεργούσε η κοινή αυλή. Αντίθετα ανταλλάσσει την κοινωνικότητά της με ανέσεις: ζεστό νερό, κεντρική θέρμανση και το σημαντικότερο, γειτνίαση με το κέντρο και εξοικονόμηση χρόνου μετακινήσεων.

¹ elculture.gr: Η «Πολυκατοικία» ως ισχυρό κοινωνικό, αισθητικό και συναισθηματικό σύμβολο στην αστική ζωή των τελευταίων 100 χρόνων, Νοέμβριος 2022, <https://elculture.gr/i-polykatoikia-os-yvridiki-ekthesi-stin-ellinoamerikaniki-enosi/>

Ταυτόχρονα, σχεδόν, η κρατική μέριμνα οικοδομεί σειρά πολυκατοικιών για να στεγαστούν με όρους υγιεινής και ασφάλειας πρόσφυγες. Έτσι ανεγείρονται πλήθος οικιστικών συγκροτημάτων τόσο κεντρικά εντός της πρωτεύουσας: Περιοχή Ερυθρού Σταυρού (1930-32), Συγκρότημα Λ. Αλεξάνδρας (1933-35), Στέγη Πατρίδος Λυκαβηττού (1933-36), Δουργούτι (Ν. Κόσμος, 1935-36), Καισαριανή (1936-39), όσο και στους δορυφόρους οικισμούς: Νέα Κοκκινιά (1934-35), Δραπετσώνα (1935-36, 1938), Άγιοι Ανάργυροι Πειραιά (1937-39), Άγιος Ιωάννης Ρέντης (1936-39). Τα κτίρια ενσωματώνουν όλη την εξέλιξη του σχεδιασμού που έχει αποκρυσταλλωθεί στην Ευρώπη: ηλεκτρικό ρεύμα, νερό κρύο και ζεστό, χωριστό υπνοδωμάτιο από τον χώρο διημέρευσης, διακεκριμένα οργανωμένο χώρο παρασκευής φαγητού, τουαλέτα, αποθήκες στα υπόγεια, πλυντήρια - πλυσταριά στα δώματα, κεντρικό χώρο επικοινωνίας - κλιμακοστάσιο, χώρους εξαερισμού - φωταγωγοί, άπλετο ηλιασμό των κύριων χώρων.

Εκείνο όμως το οποίο φαίνεται να μην κατανοεί η ελληνική πολιτεία, είναι ότι το κτιριακό καταπίεσμα, για το οποίο η ίδια έχει μεριμνήσει, συγκροτεί ένα πολιτισμικό συμβάν, στο οποίο οφείλει να προσβλέπει συνεχώς ώστε να το διατηρεί σε ικανοποιητική κατάσταση. Αν κρίνουμε από την οδύσσεια των προσφυγικών της Λ. Αλεξάνδρας, τις διαδικασίες κατεδάφισης τους από τον ίδιο τον κρατικό μηχανισμό, τον αγώνα συλλογικοτήτων και επίσημων φορέων, για τη διάσωσή τους, φαίνεται να απουσιάζει ο σεβασμός και η πολιτισμική αναγνώριση της σημασίας της ιστορίας τόσο των κοινωνικών διαστρωματώσεων κατοίκησης, όσο και του πολιτισμικού εκτοπίσματος των κτιρίων. Επικρατεί η λογική της απομείωσης, της απόσυρσης της κρατικής μέριμνας. Η αβλεψία η οποία επικρατεί,

καταγράφεται ως υποβολιμαία ώθηση συμφερόντων, η οποία οδηγεί στην καταστροφή του συγκεκριμένου κτιριακού πλούτου, με απώτερο στόχο την κατεδάφιση και την κερδοσκοπική εκμετάλλευση των περιοχών φιλέτου τις οποίες αυτά συνήθως καταλαμβάνουν.

Ας σταθούμε σε αντίστοιχα παραδείγματα σε ευρωπαϊκές πρωτεύουσες, όπως οι πολυκατοικίες-οικιστικά συγκροτήματα που αναγείρονται στην κόκκινη Βιέννη.² Παρότι ιδεολογικά έχουν αλλάξει αντιδιαμετρικά οι πολιτικές συγκυρίες -από τότε που τα συγκροτήματα κατοικιών παραδοθήκαν το 1938-, η κρατική μέριμνα είναι παρούσα και η κατάσταση διατήρησης, συντήρησης και κατοίκησης τους σήμερα κρίνεται εξαιρετική.

Μετά τον πόλεμο, το μοντέλο της μεσοπολεμικής αστικής πολυκατοικίας περνάει πια μαζικά σε όλη την επικράτεια. Με μορφολογικές απλουστεύσεις και εκλαϊκεύσεις παραδίδεται στις λαϊκότερες συνοικίες, μιας και η πολυκατοικία του '50 απευθύνεται στη μικροαστική τάξη και επιβάλλεται από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο. Στην έκθεση του Κ. Βαρβαρέσου διαβάζουμε: «...η Ελλάς είναι και θα παραμείνει χώρα με περιορισμένες οικονομικές δυνατότητας, δηλαδή χώρα πτωχή...» (σελ. 9), ο μόνος δρόμος για την Ελλάδα είναι η ναυτιλία, το εμπόριο και η οικοδομή (σελ. 282), πράγμα το οποίο εκτός των άλλων θα αποτρέψει διά της στέγασης «τας κομμουνιστικές επιδιώξεις».³ Είναι λοιπόν η ανασυγκρότηση του κράτους -μετεμφυλιακά- ένα σχέδιο επείγον, με το κεφάλαιο που απαιτείται να μην υπάρχει στο εσωτερικό, για άλλη μια φορά. Και εφόσον η χώρα έχει διαλέξει, η μάλλον της έχουν διαλέξει στρατόπεδο αναγκαστικά, η Αμερική και το σχέδιο Μάρσαλ θα προσδιορίσουν συνολικά τον τρόπο και τις προτεραιότητες της μεταπολεμικής ανάπτυξης.

Έχουμε δηλαδή να αντιμετωπίσου-

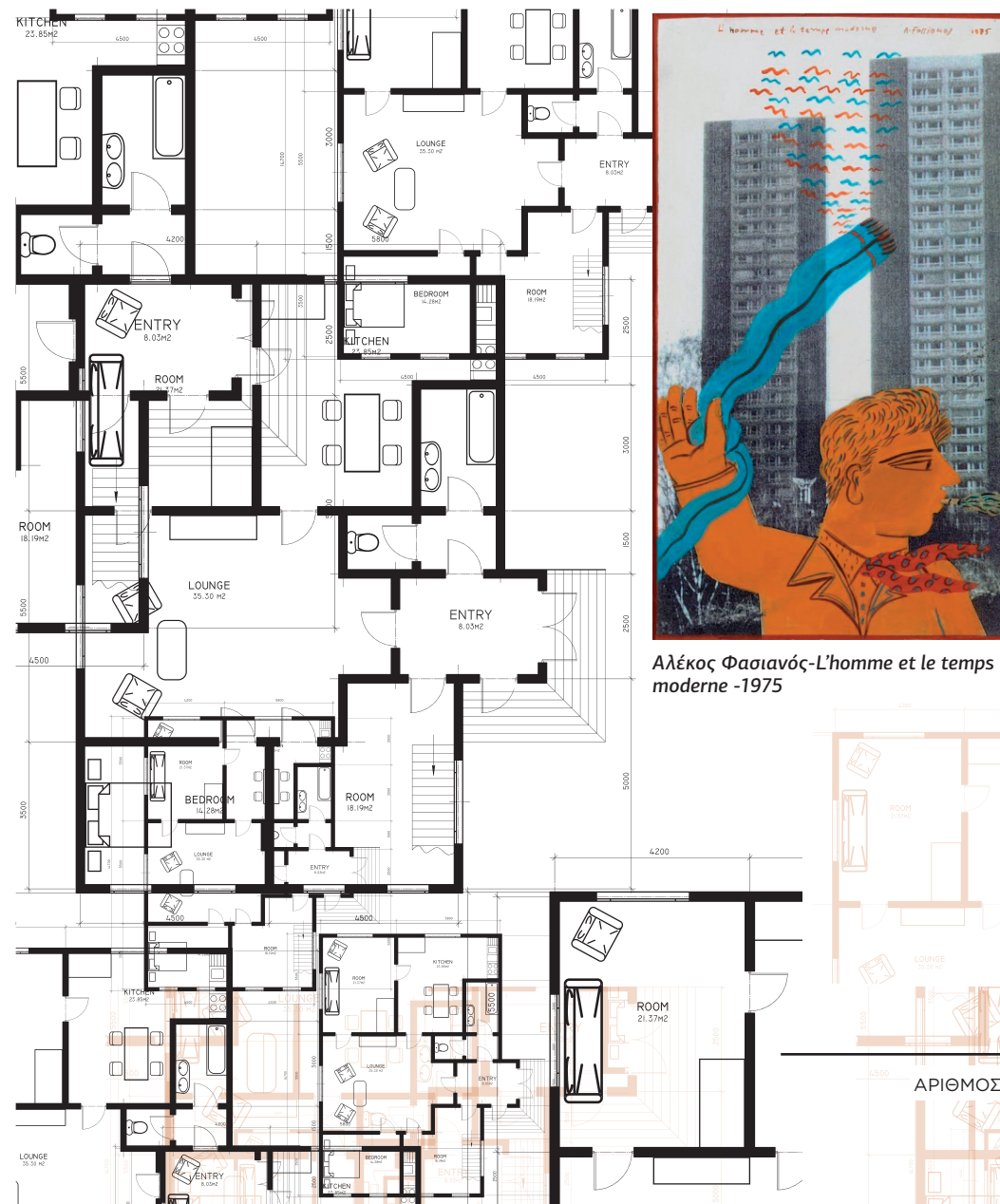
Εμπορική πολυκατοικία - Ψυρρή 2015

με έναν «πατερναλιστικό τεχνοκρατικό εκσυγχρονισμό», ο οποίος εκπορεύεται από ένα κέντρο και αφορά ένα κράτος αναπτυσσόμενο, το οποίο οφείλει και εν τέλει αποδέχεται την στήριξη από την αμερικανική κυρίως βοήθεια και τεχνολογία, ώστε να επιτύχει.⁴ Με τον περιορισμό της αμερικανικής βοήθειας, μετά το 1953, η διακυβέρνηση οδηγείται σε έναν μεικτό χαρακτήρα κρατισμού και ελεύθερης αγοράς,⁵ εννοείται υπό υψηλή εποπτεία. Ο τύπος αυτός της ανάπτυξης ευνοεί τα αστικά κέντρα έναντι της υπαίθρου. Έως το 1971 ο πληθυσμός της Αθήνας φτάνει τους 2.600.000 κατοίκους. Εδώ συγκεντρώνεται όλη η οικονομική δραστηριότητα. Ο ερχομός στην Αθήνα, για λόγους επιβίωσης, γίνεται με αναρχία. Εργολάβοι «εμποροσπίταδες» και ιδιοκτήτες γης συν-ενεργούν με κίνητρο το μέγιστο οικονομικό όφελος.

Έτσι, στο γεωπολιτικό σταυροδρόμι που στέκεται η Ελλάδα, ο χώρος της πόλης εργαλειοποιείται προκειμένου να συναيرهθούν πολιτικές και κοινωνικές εντάσεις. Τι απομένει λοιπόν σήμερα; Επιστρέφοντας στην έκθεση «Πολυκατοικία», καταγράφουμε την απαλοιφή, με όρους αισθητίζουσας ανάδειξης, των παραπάνω καιρίων συγκροτητικών ιστορικών επιλογών, τη συρρίκνωση και τη μεταφόρτωση τους σε ένα εικαστικό περιτύλιγμα με «αισθητικό και συναισθηματικό συμβολισμό» αυταρέσκειας.

Βιέννη Karl Marx- Hof 1927-30

Αλέκος Φασιανός-L'homme et le temps moderne -1975

Άλλωστε, κάθε ανάγνωση οικοδομεί μεθοδικά τις παραδοχές που επιλέγει, τις οποίες και χρησιμοποιεί για να ορίσει την ερμηνευτική συνθήκη εντός της οποίας θα κινηθεί. Λαμβάνει υπόψη δεδομένα, ενδυναμώνει πηγές και οπτικές, αρκετές φορές απαλείφει ή αποσιωπά γεγονότα και πρακτικές, άλλοτε συνειδητά κι άλλοτε από άγνοια. Επαφίεται σε μας ως κοινωνικά δρώντες, αφού καταγράψουμε τις διαφορετικές απόψεις, συνδυάζοντας τη βιωματική και γνωσιολογική μας εμπειρία, να αποκρυσταλλώσουμε το καταστάλαγμα, ώστε να αφογκραστούμε και να σχηματίσουμε εν τέλει την δική μας πεποίθηση μετα-αλήθειας.⁶

- 2 Κομπτον: Η «κόκκινη Βιέννη». Χιτζοντας μια πόλη για τους εργάτες στην Ευρώπη του Μεσοπολέμου, Άλεξ Κάντζιας - Ρόντε. Κατά τον Μεσοπόλεμο επιτελείται ένα πρωτότυπο εγχείρημα κοινωνικού μετασχηματισμού. Φορέας και οργανωτής αυτής της προσπάθειας υπήρξε το αυστριακό σοσιαλδημοκρατικό κόμμα (SDAP), από το 1919 μέχρι και το 1934 επιχειρεί ένα γιγαντιαίο πρόγραμμα κατασκευής κοινωνικών κατοικιών ώστε να αντιμετωπίσει το έντονο στεγαστικό πρόβλημα της πόλης, 18.08.2022, <https://www.kompton.gr/istoria/item/5906-i-kokkini-vienni-xtizontas-mia-poli-gia-tous-ergates-stin-evropi-tou-mesopoleμου-tou-aleks-kantzias-ron-te>, ένα από τα παραδείγματα: το οικιστικό συγκρότημα Karl Marx-Hof.
- 3 efsyn.gr. Η εξιδανίκευση των σλαμ της αθηναϊκής πολυκατοικίας. Γιατί όμως;. Γιώργος Μ. Σαρηγιάννης, 05.02.2023, https://www.efsyn.gr/stiles/apopseis/377289_i-exidanikeysiton-slam-tis-athinaikis-polykatoikias-giati-omos
- 4 Σωτηρόπουλος, Δ. (2019), Φάσεις και Αντιφάσεις του Ελληνικού κράτους στον 20ο αιώνα, 1910-2001, Εστία, Αθήνα, σελ. 17
- 5 Ό. π., σελ. 123
- 6 efsyn.gr, «Σύμφωνα με το λεξικό της Οξφόρδης (Oxford Learner's Dictionaries), ο νεολογισμός «μετα-αλήθεια» (post-truth) αναφέρεται στις κοινωνικές «συνθήκες όπου τα αντικειμενικά γεγονότα ασκούν μικρότερη επιρροή στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης των πολιτών απ' ό,τι η επίκληση στα προσωπικά συναισθήματα και τις απόψεις τους». Η άνιση μάχη μεταξύ αλήθειας και ψεύδους, Σπύρος Μανουσέλης, 13.05.2023, https://www.efsyn.gr/epistimi/mihanes-toy-noy/389651_i-anisi-mahimetaxy-alitheias-kai-pseydoyis.

ΓΡΑΦΕΙ Ο ΚΩΣΤΑΣ ΛΑΜΠΟΣ
ΣΥΝΤΑΞΙΟΥΧΟΣ ΑΤΕ, ΟΙΚΟΝΟΜΟΛΟΓΟΣ, ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ

Υδρογονοενέργεια για όλους

Ενεργειακή ισότητα = κοινωνική ισότητα

Μεταξύ δουλειάς και δουλείας δεν υπάρχει καμιά διαφορά. Με το να κάμεις μια επανάσταση και να αποτινάξεις το ζυγό δεν έκαμες τίποτα. Το να μην ξαναπέσεις στο ζυγό αυτό είναι επανάσταση.
Γιάννης Σκαρίμπας

«Ανώτερο πράγμα από την αλήθεια είναι το θάρρος να την πεις και να την γράφεις»
Αριστομένης

Το τελευταίο διάστημα άρχισαν να μιλάνε και κάποιοι πολιτικοί και συστημικοί δημοσιογράφοι για ένα θέμα ταμπού, για το οποίο μέχρι τώρα μιλούσαν μόνο ανυπότακτοι και αντισυστημικοί επιστήμονες. Ο λόγος είναι για το υδρογόνο, ως πρώτη ύλη για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας.

Ήδη από το 1874, ο Ιούλιος Βερν έγραφε στη 'Μυστηριώδη Νήσο' του: «Το νερό θα διασπαστεί στα συστατικά του μέρη, αναμφίβολα με τη χρήση ηλεκτρισμού, το οποίο στη συνέχεια θα καταστεί

μία ισχυρή και διαχειρίσιμη δύναμη. Το νερό μια μέρα θα χρησιμοποιείται ως καύσιμο. Το υδρογόνο και το οξυγόνο που το αποτελούν, χρησιμοποιούμενα αυτόνομα ή σε συνδυασμό θα προσφέρουν μια ανεξάντλητη πηγή θερμότητας και φωτός τέτοιας έντασης που ο άνθρακας δεν είναι, σε θέση να παράγει. Το νερό θα είναι ο άνθρακας του μέλλοντος».¹

Από τότε εκατοντάδες φυσικοί επιστήμονες και ενεργειακοί τεχνολόγοι εργάστηκαν σκληρά, σε επιστημονικά και πολιτικά αντίξοες συνθήκες μέχρι που

η General Motors εισήγαγε τον όρο 'οικονομία του υδρογόνου'. Το έκανε προφανώς όταν το τεχνολογικό πακέτο παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, με την ηλεκτρόλυση του νερού και την ταυτόχρονη καύση του υδρογόνου με τις κυψέλες καύσης του υδρογόνου, μπορούσε να αχρηστέψει την οικονομία των 'ορυκτών καυσίμων', παράγοντας απεριόριστη, φτηνή, ασφαλή και καθαρή ενέργεια.

Το υδρογόνο βρίσκεται παντού στον πλανήτη και το νερό ως ελεύθερο αγαθό μπορεί σε συνδυασμό με τις άλλες

Ανεξάντλητες Πηγές Ενέργειας να παράξει, με τη βοήθεια του σύνθετου τεχνολογικού πακέτου παραγωγής τεράστιες ποσότητες υδρογονοενέργειας. Αυτό μπορεί να γίνει σε απόλυτα αποκεντρωμένη βάση, όπου ο κάθε χρήστης, νοικοκυριό, γειτονιά, συνεταιρισμός, δήμος, κράτος, μπορούν να είναι ταυτόχρονα παραγωγοί και χρήστες της ενέργειας που χρειάζονται χωρίς να είναι ενεργειακά εξαρτημένοι από κανέναν και κανένα μονοπώλιο. Αυτή η νέα ενεργειακή πραγματικότητα αλλάζει την αρχιτεκτονική της συγκρότησης των κοινωνιών και της ανθρωπότητας συνολικά, επειδή καταργεί το συγκεντρωτικό ενεργειακό σύστημα, τον ενεργειακό ιμπεριαλισμό και την με αυτό συνυφασμένη καπιταλιστική βαρβαρότητα.

Αυτή η εξέλιξη, που ολοκληρώθηκε κατά τη διάρκεια των τελευταίων δεκαετιών του 20ου αιώνα, σημαίνει ότι η εποχή των ορυκτών καυσίμων αγγίζει το τέλος της. Τόσο γιατί η καμπύλη των γνωστών αποθεμάτων τους άρχι-

σε να κατφορίζει, όσο και γιατί οι δυνάμεις της εργασίας, της επιστήμης και του πολιτισμού, δηλαδή οι σύγχρονες κοινωνίες, αρνούνται να δεχτούν την ανεξέλεγκτη αύξηση του κόστους της ηλεκτρικής ενέργειας αλλά και τις ανυπολόγιστες καταστροφικές συνέπειες του περιβάλλοντος, εξαιτίας της μεγάλης ρύπανσης που προκαλείται από τα ορυκτά καύσιμα. Αυτό το γεγονός τις αναγκάζει να αναζητήσουν εναλλακτικές πηγές και μορφές ενέργειας για την αντιμετώπιση της γενικευμένης παρακμής με προοπτική έναν καλύτερο κόσμο.² έναν κόσμο της ενεργειακής ισότητας, προϋπόθεση της κοινωνικής ισότητας.

Όπως, όμως, είναι γνωστό, η αξιοποίηση των ορυκτών καυσίμων που καταλήγουν σε ένα συγκεντρωτικό ενεργειακό σύστημα, ταυτίζεται με την γέννηση, την ολιγαρχική αρχιτεκτονική δομή και την ανάπτυξη του κεφαλαιοκρατικού τρόπου παραγωγής, γεγονός που σημαίνει ότι το τέλος των ορυκτών καυσίμων φέρνει μαζί του και το

τέλος του καπιταλισμού. Μπροστά σε αυτή την εκδοχή ο καπιταλισμός αναζητά τρόπους ακύρωσης αυτής της νέας ενεργειακής πραγματικότητας και γι' αυτό επιχειρεί να ακυρώσει την δυνατότητα των καταναλωτών/χρηστών ηλεκτρικής ενέργειας να παράγουν την δική τους ενέργεια.³

1 Vern Jules, *The Mysterious Island*, W. H. G. Kingston, N. York, 1959, αναφέρεται στο: Riffkin Jeremy, *Οικονομία του Υδρογόνου. Η δημιουργία του παγκόσμιου ενεργειακού ιστού και η ανακατανομή της εξουσίας στη Γη. Η επόμενη μεγάλη οικονομική επανάσταση*, ΛΙΒΑΝΗΣ, Αθήνα 2003, σελ. 296-297.
2 Βλέπε, Λάμπος Κώστας, *Σκέψεις για μια οικονομία της κοινωνικής ισότητας και της ελευθερίας, στον συλλογικό τόμο: Ένας καλύτερος κόσμος είναι εφικτός. Να θεμελιώσουμε τον πολιτισμό της κοινωνικής ισότητας*, (Επιμέλεια και πρόλογος Κώστας Λάμπος), ΚΟΥΚΚΙΔΑ, Αθήνα 2020, σελ. 247-316.
3 Βλέπε σχετικά, Λάμπος Κώστας, *Ποιος φοβάται το υδρογόνο; Η επανάσταση του υδρογόνου, η ελεύθερη ενέργεια και η απελευθέρωση της ανθρωπότητας από τα ορυκτά καύσιμα και την καπιταλιστική βαρβαρότητα*, ΝΗΣΙΔΕΣ, Θεσσαλονίκη 2013, σελ. 189 κ. επ.

Πρόκειται για ένα σχετικά απλό όσο και πολύ φτηνό, σε συνθήκες μαζικής εφαρμογής, τεχνολογικό πακέτο, ανάλογο της εγκατάστασης καλοριφέρ, ή αυτόνομης θέρμανσης με φυσικό αέριο, που συνδυάζει ένα ηλιακό πάνελ ή και μια μικρή ανεμογεννήτρια στην σκεπή του σπιτιού για την παραγωγή φτηνής ηλεκτρικής ενέργειας που μπορεί να αποθηκεύεται σε μπαταρίες. Με αυτήν την πολύ φτηνή ενέργεια γίνεται ηλεκτρολυσή του νερού η οποία απελευθερώνει το υδρογόνο που επίσης μπορεί και να αποθηκεύεται σε ασφαλείς δεξαμενές από ανθρακονήματα. Στη συνέχεια, το υδρογόνο καιόμενο στην κυψέλη καύσης υδρογόνου παράγει ηλεκτρική ενέργεια, θερμότητα και καθαρό νερό και απελευθερώνει οριστικά τον καταναλωτή ενέργειας από κάποιο μονοπωλιακό συγκεντρωτικό δίκτυο πανάκριβης ηλεκτρικής ενέργειας και του επιτρέπει να μετατρέψει την έρημη και άγονη γη σε παράδεισο. Αυτό που κύρια καταργείται είναι τα συγκεντρωτικά, μονοπωλιακά δίκτυα πώλησης καυσίμων, καταργείται, δηλαδή, η πασίγνωστη αντλία, σύμβολο της ενεργειακής εκμετάλλευσης και εξάρτησης.

Σήμερα κυκλοφορούν αυτοκίνητα εξοπλισμένα με το τεχνολογικό πακέ-

το που αποτελείται από μια μπαταρία ηλεκτρικής ενέργειας από Ανανεώσιμες Ενεργειακές Πηγές, ένα δοχείο νερού που υφίσταται ηλεκτρόλυση και μία κυψέλη καύσης υδρογόνου που καίει το υδρογόνο, γεγονός που τους εξασφαλίζει την απόλυτη αυτονομία, αφού ένα δοχείο νερού δίνει ενέργεια όσο χρειάζεται κανείς για να κάνει τεράστιες αποστάσεις. Έτσι παράγεται υπερπολλαπλάσια ηλεκτρική ενέργεια με την οποία κινούνται τα αυτοκίνητα υδρογόνου χωρίς την ανάγκη δικτύου τροφοδότησης.

Η ενεργειακή απελευθέρωση των νοικοκυριών, των παραγωγών και των κοινωνιών ανοίγει τον δρόμο και για την κοινωνική απελευθέρωση των ανθρώπων και την ενεργειακή απελευθέρωση των κοινωνιών από τα ενεργειακά μονοπώλια. Αυτή τη νέα ενεργειακή πραγματικότητα το κεφάλαιο επιχειρεί να την ακυρώσει και για να το επιτύχει αυτό, επιστρατεύει τον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου, ο οποίος με τον αυθαίρετο χαρακτηρισμό του νερού από ελεύθερο αγαθό σε 'εμπόρευμα' και την θέσπιση νόμων που δεσμεύουν τις χρήσεις του νερού στοχεύει να εμποδίσει τους καταναλωτές ηλεκτρικής ενέργειας να παράγουν οι ίδιοι την ηλεκτρική ενέργεια που χρειάζονται με σχεδόν μηδενικό κόστος.

Από την άλλη μεριά το κεφάλαιο με τις απαραίτητες 'άδειες ευρεισετεχνίας' σπεύδει αφενός μεν να κατοχυρώσει για λογαριασμό του την χρήση του νερού για παραγωγή υδρογονοενέργειας αφετέρου δε να αποκλείσει το κάθε νοικοκυριό από το δικαίωμα και την δυνατότητα να παράγει την δική του υδρογονοενέργεια από το νερό της δικής του παροχής,⁴ θεσπίζοντας μάλιστα για τους παραβάτες ποινές της τάξης των 600.000 Ευρώ προβλέποντας παράλληλα αυστηρότατες ποινικές ευθύνες.

Όλα αυτά η Ευρωπαϊκή Ένωση, υποταγμένη στους σχεδιασμούς της ηγεμονικής στρατηγικής των Ενωμένων Πολιτειών Αμερικής, τα συμπεριέλαβε στην Οδηγία 2000/60/ΕΚ/23.10.2000, η οποία είναι υποχρεωτική για όλα τα κράτη/μέλη της. Στην Ελλάδα αυτή η οδηγία της Ε.Ε. επικυρώθηκε με τον δρακόντειο Νόμο 3199/2003, ΦΕΚ Α' 280/9.12.2003, ο οποίος για τον έλεγχο των υδάτων συγκροτεί υπηρεσίες και μηχανισμούς ελέγχου που αναπτύσσονται σε κεντρικό, περιφερειακό, νομαρχιακό δημοτικό και τοπικό επίπεδο. Σκοπός είναι να εμποδίσουν άτομα, δήμους και τις τοπικές κοινωνίες να παράγουν την δική τους άφθονη, φτηνή και καθαρή ενέργεια που θα τους εξασφαλίσει ενεργειακή ανεξαρτησία, δηλαδή ανεξαρτησία από την κεντρική εξουσία που λειτουργεί ως ατζέντης των ενεργειακών μονοπωλίων.

Σε συνέχεια αυτού του νόμου πέρασε πρόσφατα και ένας άλλος που μεταφέρει την ευθύνη της διαχείρισης όλων των υδάτων σε ανεξάρτητη αρχή, δηλαδή μακριά από το Δημόσιο. Αργότερα, και στον κατάλληλο χρόνο θα ψηφίσουν έναν νέο νόμο που θα απαγορεύει ρητά και δια ροπάλου στα νοικοκυριά/χρήστες ηλεκτρικής ενέργειας να παράγουν τη δική τους υδρογονοενέργεια από το νερό της βρύσης τους. Με αυτά τα νομοθετήματα το κεφάλαιο αποξενώνει τα νοικοκυριά και τις κοινωνίες από το δικαίωμα

και την δυνατότητα να παράγουν ελεύθερα όση ενέργεια χρειάζονται και μεταφέρει το δικαίωμα στον εαυτό του να παράγει υδρογονοενέργεια το ίδιο την οποία θα πουλά στους καταναλωτές με ένα συγκεντρωτικό ενεργειακό σύστημα που θα ελέγχει την ροή της ενέργειας, κατά συνέπεια την πορεία της οικονομίας και της κοινωνίας.

Η προσπάθεια συγκρότησης ενός ασφαλούς συγκεντρωτικού ενεργειακού συστήματος που θα ελέγχεται από τον σκληρό πυρήνα του κεφαλαίου προσανατολίζεται προς την σύντηξη μορίου του υδρογόνου για την παραγωγή μεγάλων όγκων ενέργειας. Το εγχείρημα απαιτεί τεράστιες επενδύσεις, τις οποίες μόνο το μεγάλο κεφάλαιο μπορεί να διαθέσει, αφήνοντας έξω από την παραγωγή και διανομή υδρογονοενέργειας, τις κοινωνίες, με αποτέλεσμα την ενεργειακή υποταγή τους, η οποία καταλήγει σε μήτρα όλων των εξαρτήσεων και υποδουλώσεων των κοινωνιών και των μελών τους.

Αυτή την περίοδο η Ευρωπαϊκή Ένωση και τα κράτη/μέλη της βρίσκονται σε συζητήσεις και αναζητήσεις για την αντιμετώπιση του ενεργειακού προβλήματος, προκειμένου να απεξαρτηθούν ενεργειακά τόσο από τη Ρωσία όσο και από την Αμερική. Αντί όμως η Ε.Ε να απαντήσει, στην γεωπολιτική σύγκρουση μεταξύ Ενωμένων Πολιτειών Αμερικής, Κίνας και Ρωσίας για την παγκόσμια ηγεμονία, με μια δική της ανεξάρτητη ενεργειακή επιλογή με βάση το υδρογόνο, που θα την έθετε και πάλι στην πρωτοπορία των παγκόσμιων εξελίξεων και θα την καθιστούσε εγγυητή της προόδου και της παγκόσμιας ειρήνης, ακολουθεί δουλικά τις Ενωμένες Πολιτείες Αμερικής. Αυτή η καταστροφική πολιτική των οργάνων της Ε.Ε. δεν επιτρέπει ούτε σε αυτήν αλλά ούτε και στα επιμέρους μέλη της να στραφούν προς την πλήρη ανάπτυξη της υδρογονοενέργειας. Δηλαδή, σε ένα σύστημα απόλυτης ενεργειακής

Η ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗΣ ΕΝΟΣ ΑΣΦΑΛΟΥΣ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΟΥ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΠΟΥ ΘΑ ΕΛΕΓΧΕΤΑΙ ΑΠΟ ΤΟΝ ΣΚΛΗΡΟ ΠΥΡΗΝΑ ΤΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΖΕΤΑΙ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΣΥΝΤΗΞΗ ΜΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΥΔΡΟΓΟΝΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΜΕΓΑΛΩΝ ΟΓΚΩΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

αποκέντρωσης που θα απελευθέρωνε τις κοινωνίες και θα τους επέτρεπε να ανοίξουν δρόμους ενεργειακής ισότητας, της μοναδικής συνθήκης για την αμεσοδημοκρατική συγκρότησή τους στα πλαίσια ενός αταξικού οικουμενικού ουμανιστικού πολιτισμού.⁵ Αυτό όμως που δεν μπορούν να κάνουν οι υποταγμένες στο κεφάλαιο και ιδιαίτερα στον αμερικανισμό⁶ ηγεσίες της Ε.Ε. και των κρατών/μελών της, οφείλουν και μπορούν να το κάνουν οι δυνάμεις της εργασίας, της επιστήμης και του πολιτισμού, μετακινούμενες, ως μια ενιαία, σύγχρονη και πολυδιάστατη πνευματική και πολιτική οντότητα με χαρακτηριστικά του 21ου αιώνα, από τη θέση του αντικειμένου του κεφαλαίου

στη θέση του υποκειμένου της ιστορίας, που θα θεμελιώσει έναν καλύτερο κόσμο και τον πολιτισμό της κοινωνικής ισότητας.

Οι γενιές που προηγήθηκαν, αγωνίστηκαν για να σπρώξουν τα πράγματα προς τα εμπρός, δημιουργώντας τις πνευματικές και τις υλικές προϋποθέσεις για το ξερίζωμα της αιτίας των οικονομικών και κοινωνικών ανισοτήτων,⁷ των άγονων ανταγωνισμών, της πείνας, της αδικίας και των απάνθρωπων και καταστροφικών πολέμων, για την κατάκτηση της κοινωνικής ισότητας. Σήμερα με την υδρογονοενέργεια, την ψηφιακή τεχνολογία, την ηλεκτρονική επικοινωνία, την τρισδιάστατη εκτύπωση, το ελεύθερο λογισμικό, το διαδίκτυο, την τεχνολογία drone και πολλές άλλες καθημερινές απελευθερωτικές πνευματικές και τεχνολογικές κατακτήσεις, η κοινωνική απελευθέρωση του ανθρώπου και ο εξανθρωπισμός των κοινωνιών είναι, για τις δυνάμεις της εργασίας, της επιστήμης και του πολιτισμού, περισσότερο από ποτέ εφικτός στόχος,⁸ φτάνει να συνειδητοποιήσουν, πως αντί να κινούν την παγκόσμια οικονομία για λογαριασμό του 1%, μπορούν και πρέπει να την κινήσουν για τον εαυτό τους, για το 99% του πληθυσμού της ανθρωπότητας. ●

⁴ Λάμπος Κώστας, *Να απελευθερώσουμε το νερό, τον 'Προμηθέα Δεσμώτη' του 21ου αιώνα*, <http://epithesh.blogspot.gr/2013/08/21.html#html>,
⁵ Βλέπε, Λάμπος Κώστας, *Social in/Equality and Classless Humanism*, ONTIME BOOKS, London 2020, σελ. 183 κ. επ.
⁶ Βλέπε, Λάμπος Κώστας, *Αμερικανισμός και παγκοσμιοποίηση. Οικονομία του Φόβου και της Παρακμής*, ΠΑΠΑΖΗΣΗΣ, Αθήνα 2009.
⁷ Βλέπε Λάμπος Κώστας, *Η γέννηση και ο θάνατος της ατομικής ιδιοκτησίας. Η ιδιοκτησία ως μήτρα βίας, εξουσίας, ανισότητας, εγκληματικότητας, σκοταδισμού και ανηθικότητας*, ΚΟΥΚΚΙΔΑ 2017, σελ. 31 κ. επ.
⁸ Βλέπε, Λάμπος Κώστας, *Άμεση Δημοκρατία και Αταξική Κοινωνία. Η μεγάλη πορεία της ανθρωπότητας προς την κοινωνική ισότητα και τον Ουμανισμό*, ΝΗΣΙΔΙΔΕΣ, Θεσσαλονίκη 2012.

ΓΡΑΦΕΙ Ο ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΖΑΚΟΣ

Η Τεχνητή Νοημοσύνη... επιτίθεται!

Δεν μας έφτανε η πανδημία του κορονοϊού ούτε ο πόλεμος στην Ουκρανία ούτε οι Αφρικανικοί εμφύλιοι ούτε η μακρόχρονη οικονομική κρίση που δεν μας αφήνει να πάρουμε ανάσα ούτε τα σιδηροδρομικά δυστυχήματα ούτε οι σκοτωμοί, οι ληστείες και οι βιασμοί που ακούμε κάθε μέρα, τώρα μας έπεσε στο κεφάλι και η Τεχνητή Νοημοσύνη (TN) ή, στην καθομιλούμενη, Artificial Intelligence (AI).

Τι είναι αυτή η νέα ιστορία; Γιατί ξαφνικά όλοι ασχολούνται με αυτή; Γιατί ακούγονται τόσο διαφορετικές απόψεις από διάφορους αναλυτές; Είναι κάτι καλό ή κακό; Γιατί ακόμα και η ΕΡΤ παρουσίασε έναν «παρουσιαστή» καθαρό κατασκευάσμα της TN;

Κατ' αρχάς, το θέμα δεν είναι καθόλου νέο. Η TN είναι το επιστέγασμα των μέχρι τώρα προσπαθειών του ανθρώπου να δημιουργήσει τεχνητά ομοιώματα του εαυτού του, αυτά που έχουμε συνηθίσει να αποκαλούμε Ρομπότ. Ένα γρήγορο γκουγκλάρισμα μας δίνει αμέσως έναν ορισμό και μια ετυμολογία του ονόματος.

«Ρομπότ ονομάζεται οποιαδήποτε μηχανική συσκευή που μπορεί να υποκαθιστά τον άνθρωπο σε διάφορες εργασίες. Ένα ρομπότ μπορεί να δράσει κάτω από τον απευθείας έλεγχο ενός ανθρώπου ή αυτόνομα κάτω από τον έλεγχο ενός προγραμματισμένου υπολογιστή».

«Η λέξη ρομπότ προέρχεται από την τσέχι-

κη λέξη *robot* (ρομπότα) που σημαίνει εργασία. Καθιερώθηκε ως όρος με την σημερινή του έννοια το 1920 από τον Τσέχο θεατρικό συγγραφέα Κάρελ Τσάπεκ στο έργο του «R.U.R.» (*Rossum's Universal Robots*), όπου σατιρίζει την εξάρτηση της κοινωνίας από τους μηχανικούς εργάτες (ρομπότ) της τεχνολογικής εξέλιξης και που τελικά εξοντώνουν τους δημιουργούς τους».

Αλλά η ιδέα δεν ξεκίνησε το 1920. Είναι πανάρχαια η ενασχόληση του ανθρώπου με το θέμα. Ας θυμηθούμε τον Τάλω της ελληνικής μυθολογίας, τον τεράστιο μηχανικό άνθρωπο που περιδιάβαινε τις ακτές της Κρήτης και έδωχνε μακριά τους εκθρούς της. Ή τους αυτοματισμούς του Ήρωνα στην Αλεξάνδρεια με τη χρήση του ατμού. Πάμπολλα τα παραδείγματα ότι οι άνθρωποι έψαχναν πάντα έναν τρόπο να απαλλαγούν από τις βαριές και μονότονες εργασίες της καθημερινότητας για να έχουν το χρόνο να ασχοληθούν με τη μελέτη του κόσμου γύρω τους ή του εαυτού τους.

Σήμερα, η ραγδαία εξέλιξη της τεχνολογίας και ιδιαίτερα των ηλεκτρονικών υπολογιστών μας φέρνει μπροστά σε ένα επαναστατικό «προϊ-

όν» που φαίνεται να αποτελεί ένα μεγάλο ποιοτικό άλμα στις προσπάθειες αυτές. Μέχρι τώρα φτιάχναμε ρομπότ που έμοιαζαν με τον άνθρωπο ή ήταν μηχανήματα που τα προγραμματίζαμε να κάνουν συγκεκριμένες εργασίες (από το να συναρμολογούν αυτοκίνητα μέχρι να κάνουν λεπτές χειρουργικές επεμβάσεις). Η τεχνολογία είναι τόσο διαδεδομένη που ακόμα και μαθητές Γυμνασίου μπορούν σήμερα να φτιάξουν τέτοιες αυτόματες μηχανές και μικρά ρομπότ.

Με τα Μεγάλα Γλωσσικά Μοντέλα όμως, σαν το ChatGPT (και 1-2 άλλα που το ανταγωνίζονται) έχουμε περάσει σε μια νέα φάση στις σχέσεις ανθρώπου και μηχανής. Τα ΜΓΜ είναι νευρονικά δίκτυα¹ τροφοδοτημένα και εκπαιδευμένα με τεράστιο αριθμό δεδομένων (κειμένων, εικόνων, ήχων, βίντεο) που μπορούν να μάθουν να επικοινωνούν σε φυσική γλώσσα και να αποκτήσουν μεγάλη ικανότητα σε διάφορα πεδία, τομείς και αντικείμενα γνώσης.

¹ Εμπνευσμένα από τα βιολογικά νευρονικά δίκτυα.

Κατασκευάστρια εταιρεία του ChatGPT (Generative Pre-trained Transformer) είναι η OpenAI, θυγατρική της Microsoft, ενώ ακολουθούν το Bard της Google και το αντίστοιχο προϊόν της κινεζικής Baidu. Τα μοντέλα αυτά μπορούν να επικοινωνούν με τους χρήστες και να ανταποκρίνονται σε ένα τεράστιο εύρος πιθανών και απίθανων αιτημάτων και ερωτήσεων, παράγοντας απαντήσεις που η ποιότητά τους μπορεί να κυμαίνεται από πολύ υψηλού επιπέδου μέχρι...φαντασιώσεις! Παρεμφερή προϊόντα είναι το Dall-e για παραγωγή εικόνων και έργων ζωγραφικής, το Whisper για μεταφράσεις και αποτύπωση ομιλίας σε γραπτή μορφή και το OpenAI Codex για τη δημιουργία προγραμμάτων Η/Υ.

Εκμεταλλεόμενα σχεδόν το σύνολο της μέχρι σήμερα ανθρώπινης γνώσης και των ανθρώπινων έργων, τα μοντέλα είναι σε θέση να συντάξουν απαντήσεις και εκθέσεις για να περάσουν πανεπιστημιακές ή επαγγελματικές εξετάσεις ή να δώσουν ατελείς και ακόμα αυθαίρετες απαντήσεις σε ερωτήματα που ξεφεύγουν με κάποιον τρόπο από τον προγραμματισμό τους. Εννοείται ότι οι τεχνικοί εργάζονται πυρετωδώς για να περιορίσουν τις όποιες ατέλειες και να ετοιμάσουν νεότερες εκδόσεις των μοντέλων που θα είναι σε θέση να ξεγελάσουν και τον πιο ειδικό που θα προσπαθήσει να καταλάβει αν κάτι είναι προϊόν ανθρώπινης διάνοιας ή μηχανής.²

Το γεγονός αυτό έχει θορυβήσει τον κόσμο της εργασίας και της καλλιτεχνικής και πνευματικής δημιουργίας που αντιλαμβάνονται ότι ένα μέρος τουλάχιστον της δουλειάς τους (μικρότερο ή μεγαλύτερο θα εξαρτηθεί από την «πρόοδο» των μοντέλων) θα μπορούσε να υποκατασταθεί από μηχανική παραγωγή με δυσμενείς συνέπειες για τη ζωή τους. Ήδη, μελέτες και εκθέσεις ινστιτούτων και οργανισμών δείχνουν ότι με την ΤΝ πρόκειται να καλυφθεί το ¼ όλων των

ΜΕ ΤΑ ΜΟΝΤΕΛΑ ΑΥΤΑ ΔΗΜΙΟΥΡΓΟΥΝΤΑΙ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΗΘΙΚΗΣ ΤΑΞΗΣ, ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ

εργασιών που κάνουν σήμερα οι άνθρωποι ενώ κινδυνεύουν τουλάχιστον 300 εκατ. θέσεις εργασίας σε ΗΠΑ και Ευρωπαϊκή Ένωση.³ Άλλη μελέτη⁴ εκτιμά ότι η ΤΝ μπορεί να κάνει τις μισές από τις εργασίες του 20% των εργαζομένων στις ΗΠΑ, κυρίως αυτών με τις υψηλότερες απολαβές και τα περισσότερα προσόντα!

Γενικά, οι έρευνες δείχνουν ότι οι μορφωμένοι εργαζόμενοι κινδυνεύουν περισσότερο από τους ανειδίκευτους και τους χειρώνακτες. Σε μεγαλύτερο κίνδυνο βρίσκονται οι εργασίες των προγραμματιστών Η/Υ, των Μαθηματικών, των Φυσικών των λογιστών των γραμματέων, των μουσικών, των δημοσιογράφων των διερμνέων και μεταφραστών, των γραφιστών και δεκάδων άλλων επαγγελματιών.⁵ Δεν κινδυνεύουν (ακόμα) εργασίες που απαιτούν δημιουργικότητα, φαντασία, στρατηγική σκέψη, συναισθηματική νοημοσύνη και γενικά καθαρά ανθρώπινες ιδιότητες. Γιατροί, δικηγόροι, νοσοκόμοι, ερευνητές πεδίου, τεχνίτες, καθαριστές, ηθοποιοί κ.ά. εμπíπτουν σε αυτή την κα-

τηγορία, αν και ίσως μέρος των καθυκόντων τους θα μπορούσε να γίνει από μηχανές εξοπλισμένες με μοντέλα ΤΝ.

Δεν υπάρχει όμως μόνο το θέμα της απειλής κατά της εργασίας. Με τα μοντέλα αυτά δημιουργούνται και μεγάλα προβλήματα ηθικής τάξης, προστασίας προσωπικών δεδομένων και προστασίας πνευματικής ιδιοκτησίας. Η μηχανή θα μπορούσε να παράξει (και ήδη παράγει) παραπλανητικά ή και τελείως ψεύτικα κείμενα (fake news) και να αποπροσανατολίσει τους αναγνώστες ή τους χρήστες, να μιμηθεί υπογραφές και να παρακάμψει κλειδιά ασφαλείας όπως τα Captcha (που ξεχωρίζουν αν είσαι άνθρωπος ή ρομπότ). Έτσι κι αλλιώς, η άνευ αδείας χρήση του συνόλου της πνευματικής και καλλιτεχνικής παραγωγής της ανθρωπότητας από την αυγή της ιστορίας μέχρι σήμερα για την «εκπαίδευση» των μοντέλων θέτει σοβαρά προβλήματα καταπάτησης πνευματικών δικαιωμάτων.⁶

Μπροστά σε αυτή την κατάσταση, πολλοί άρχισαν να εκφράζουν τις ανησυχίες τους για την ανεξέλεγκτη ανάπτυξη και χρήση αυτών των μοντέλων στην οικονομία και την κοινωνία. Στελέχη των μεγάλων τεχνολογικών εταιρειών παραιτούνται διαμαρτυρόμενα για τον τρόπο αντιμετώπισης των ηθικών προβλημάτων που αναφέρονται και κάποιες χώρες, όπως η Ιταλία και η Ισπανία, σκέφτονται ακόμα και να απαγορεύσουν ή τουλάχιστον να καθυστερήσουν τη χρήση τους. Οι αρχές της Ε.Ε. ενεργούν για να διασφαλίσουν κανόνες λειτουργίας στις χώρες-μέλη και οι εργατικές οργανώσεις ζητούν να υπάρξουν αυστηρές ρυθμίσεις στους χώρους εργασίας ώστε η ΤΝ να χρησιμοποιηθεί για το καλό της βιομηχανίας, της οικονομίας και της κοινωνίας και όχι μόνο για την αύξηση των κερδών των εταιρειών που την ελέγχουν.

Από την άλλη μεριά, οι υποστηρικτές της τεχνολογικής αυτής εξέλιξης υποστηρίζουν ότι η πλατεία εφαρμογή

της ΤΝ θα αυξήσει την παραγωγικότητα της εργασίας και κατά συνέπεια θα αναπτύξει δυναμικά την παγκόσμια οικονομία, θα κάνει αποτελεσματικότερη τη διακυβέρνηση των εταιρειών και επιχειρήσεων παντός είδους, θα συμβάλει στη λύση του προβλήματος της κλιματικής αλλαγής, θα απελευθερώσει τον άνθρωπο από τις βαριές και βασανιστικά μονότονες εργασίες, θα δημιουργήσει νέες ειδικότητες και επαγγέλματα με νέα χαρακτηριστικά.

Αν και όλα αυτά τα δυναμικά οφέλη έχουν κάποια βάση αλήθειας, εντούτοις, όπως και σε κάθε μεγάλη τεχνολογική επανάσταση στο παρελθόν, η πραγματικές συνέπειες θα εξαρτηθούν από το πώς θα απαντηθούν τα ερωτήματα «πώς» και «για ποιον». Πέρα από το γεγονός ότι θα χρειαστούν κάποιες δεκαετίες ακόμα για μια πλήρη ανάπτυξη εφαρμογών με ΤΝ αλλά και για να μετρηθούν πραγματικές συνέπειες με τρόπο αδιαμφισβήτητο, όλα θα εξαρτηθούν από το αν η ανθρωπότητα θα θελήσει και θα μπορέσει να θέσει αποτελεσματικούς κανόνες και όρια στη χρήση της ΤΝ ώστε αυτή να χρησιμοποιηθεί προς όφελος όλων των ανθρώπων ή θα αφεθεί έρμαιο στις αδηφάγες ορέξεις των τεχνολογικών εταιρειών για υψηλότε-

ρα κέρδη και κυριαρχία στην αγορά σε βάρος της απασχόλησης και της βελτίωσης της ζωής των ανθρώπων.

Ο φόβος δεν είναι αν θα μπορέσει η ΤΝ να «μοιάσει» στον ανθρώπινο εγκέφαλο και να μιμηθεί τη λειτουργία του. Κάτι τέτοιο δεν είναι εφικτό, δεδομένου ότι το πρόβλημα δεν είναι ποσοτικό, δηλαδή αν θα φτιάξουμε υπολογιστές που να αποθηκεύουν περισσότερα δεδομένα και πληροφορίες από τον ανθρώπινο εγκέφαλο ή αν θα κάνουν υπολογισμούς γρηγορότερα απ' αυτόν. Ποιοτικά ο ανθρώπινος εγκέφαλος, προϊόν φυσικής εξέλιξης εκατομμυρίων ετών, δεν μπορεί να αντιγραφεί γιατί έχει άλλο τρόπο λειτουργίας. Όπως λέει και ο διαπρεπής Αμερικανός γλωσσολόγος και φιλόσοφος Νόαμ Τσόμσκι:

«...τέτοια προγράμματα έχουν μείνει κολλημένα σε μια προανθρώπινη ή μη-ανθρώπινη φάση της γνωστικής εξέλιξης. Το βαθύτερο ελάττωμά τους είναι η απουσία της πιο κρίσιμης ικανότητας οποιασδήποτε νοημοσύνης: να λένε όχι μόνο τι ισχύει, τι συνέβη και τι θα συμβεί -αυτό είναι περιγραφή και πρόβλεψη- αλλά και τι δεν ισχύει και τι θα μπορούσε και τι δεν θα μπορούσε να ισχύει. Αυτά είναι τα συστατικά της εξήγησης, το σημάδι της αληθινής νοημοσύνης».⁷

Ο πραγματικός φόβος έχει να κάνει με τον τρόπο χρήσης της τεχνολογίας. Σε μια κοινωνία που θέτει σε προτεραιότητα τα κέρδη και τον πλούτο πριν από τον άνθρωπο και τις ανάγκες του το πιθανότερο είναι η ΤΝ να χρησιμοποιηθεί εναντίον του ανθρώπου και όχι υπέρ του. Εκατομμύρια εργαζόμενοι θα κινδυνεύσουν να γίνουν «αχρείαστοι» και να δουν τη ζωή τους να αλλάζει ριζικά επί του δυσμενέστερου. Και αντί να πετύχουμε ως ανθρωπότητα την εξανθρωπίση των ρομπότ να καταλήξουμε στην ρομποτοποίηση των ανθρώπων. ●

² Χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι η βράβευση σε φωτογραφικό διαγωνισμό μιας φωτογραφίας φτιαγμένης από ένα τέτοιο μοντέλο και η δημοσίευση σε γερμανικό περιοδικό συνέντευξης δήθεν παρμένης από τον Μάικλ Σουμάχερ!
³ Έκθεση της Goldman Sachs τον Μάρτιο του 2023 (iefimerida.gr 8.5.2023).
⁴ German Bender "Why AI might not take your job, just yet" (Social Europe 28.4.2023).
⁵ Γιάννης Τόλιος «Τεχνητή νοημοσύνη και θέσεις εργασίας» (Εφημερίδα των Συντακτών 19.4.2023).
⁶ Naomi Klein "All machines aren't "hallucinating". But their makers are" (Guardian 9.5.2023).
⁷ «Ο Νόαμ Τσόμσκι γελάει που οι άνθρωποι παίρνουν στα σοβαρά το ChatGPT» Άρθρο του Κώστα Μανιάτη στο www.news247.gr 10 Μαρτίου 2023.

ΓΡΑΦΕΙ Ο ΝΙΚΟΣ ΣΑΡΑΝΤΑΚΟΣ
ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ, ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΗΣ

Η ψήφος, ο ψήφος και τα ψηφαλάκια

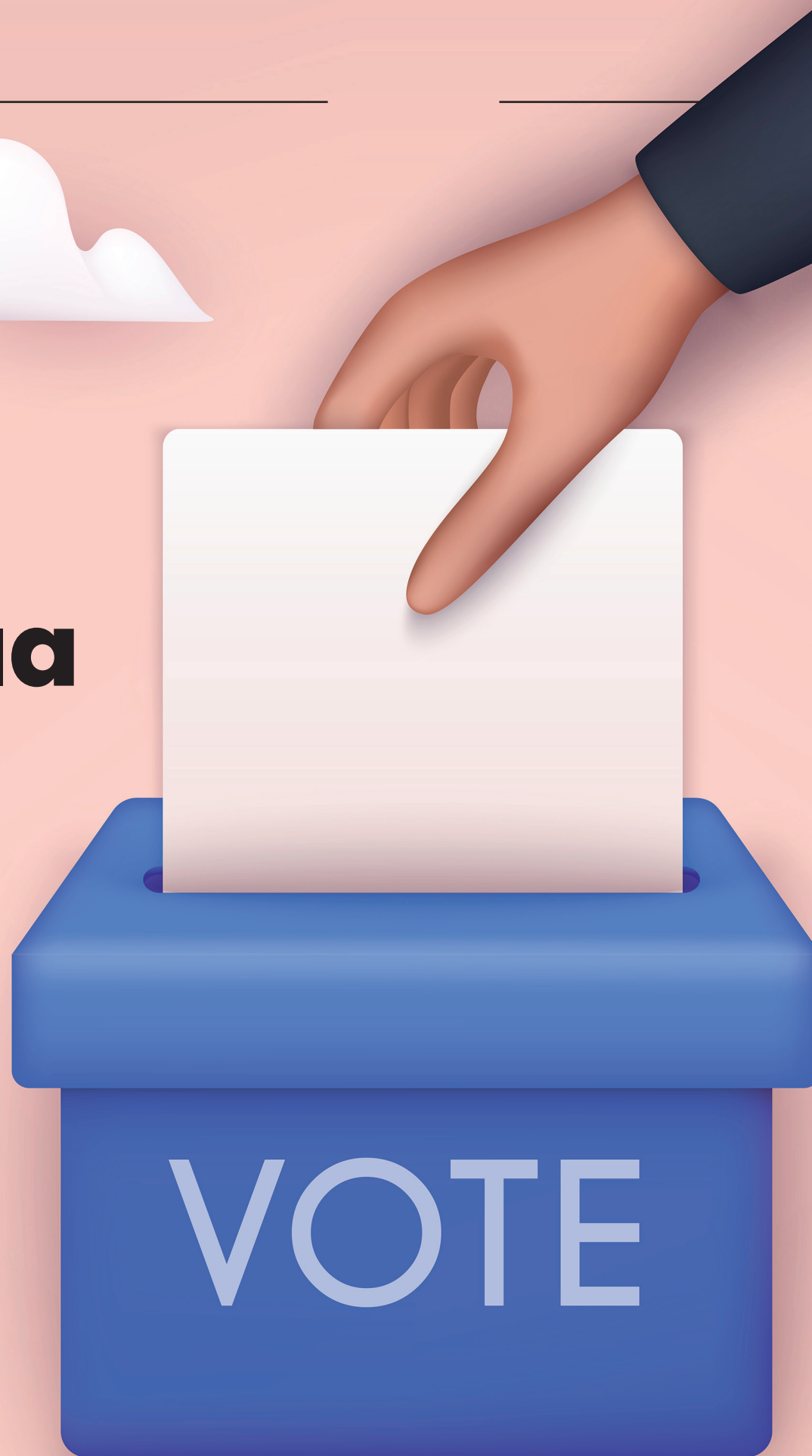
Έτσι που το έγγραφο στον τίτλο, θυμίζει οικογένεια, με πατέρα, μητέρα και παιδιά. Εκλογές όμως έρχονται,¹ οπότε σκέφτηκα να γράψω ένα άρθρο γι' αυτή την «οικογένεια».

Η ψήφος λοιπόν. Ή μήπως ο ψήφος; Η λέξη ψήφος κανονικά είναι θηλυκή, όμως όλο και περισσότερο ακούγεται και στο αρσενικό, ο ψήφος, τύπος που πέρασε και στα λεξικά για ν' ανατριχιάζουν οι γλωσσαμύντορες. Υπάρχει μια τάση, τα δευτερόκλιτα θηλυκά να αποκτούν και αρσενικό τύπο, όπως ο άμμος πλάι στην άμμο - κάποια αρχαία έχουν παγιωθεί (αν και δεν μου έρχεται κάποιο παράδειγμα τώρα).

Η ψήφος είναι λέξη αρχαία και ανήκει σε μια λεξιλογική οικογένεια που ανάγεται στο ρήμα *ψήω, «τρίβω, λειαίνω». Η λέξη αρχικά σήμαινε, στα αρχαία, το βότσαλο, τη μικρή στρογγυλή πέτρα, ας πούμε της θάλασσας - όπως λέει ο Πίνδαρος «οὐκ ἂν εἰδείην λέγειν ποντίαν ψάφων ἀριθμόν».

Κι επειδή με τέτοιες πέτρες μπορούσε κανείς να κάνει υπολογισμούς, το ρήμα ψηφίζω αρχικά σήμαινε «μετράω (χρησιμοποιώντας βότσαλα), λογαριάζω, αριθμώ πράγματα». Να προσέξουμε ότι και στα λατινικά τα βότσαλα συνδέθηκαν με τους υπολογισμούς (calx, calculus).

Όμως, τα βοτσαλάκια αυτά τα χρησιμοποιούσαν επίσης στις ψηφοφορίες στα δικαστήρια, κι έτσι πήρε η ψήφος τη σημερινή της σημασία. Αργότερα χρησιμοποιούσαν μικρούς χάλκινους δίσκους: οι καταδικαστικές ψήφοι ήταν τρύπιοι δίσκοι, οι αθωωτικές συμπαγείς (οπότε κάθε δικαστής μπορούσε να διαλέξει χωρίς να ανοίξει τη γροθιά του). Τις ψήφους τις έριχναν σε υδρίες. Και αν ερχόταν ισοψηφία, ο κατηγορούμενος αθωνόταν - η λεγόμενη «ψήφος Αθηνάς».

Την ίδια περίοδο πήρε τη σημερινή σημασία το ρήμα «ψηφίζω», αν και στα αρχαία χρησιμοποιούσαν συνήθως τη μέση φωνή, ψηφίζομαι, για τη σημασία «ψηφοφορώ, αποφασίζω με ψήφο». Λέει, π.χ. ο Ηρόδοτος, «Αθηναῖοι μὲν δὴ ἀναπεισθέντες ἐψηφίσαντο εἴκοσι νέας ἀποστειλαὶ βοηθούσ' Ἴωσι».

Υποκοριστικά της ψήφου, με την αρχική σημασία του βότσαλου, ήταν η ψηφίδα, απ' όπου και τα ψηφιδωτά, αλλά και το ψηφίο, στην αρχή χαλικάκι, που πήρε τον Μεσαίωνα τη σημασία του αριθμού και που κυριαρχεί στην ψηφιακή εποχή μας. Οπότε, να το ξέρετε, η ψήφος είναι ψηφιακή.

Στα μεσαιωνικά χρόνια, από τον αόριστο του ρήματος ψηφίζω (εψήφισα) φτιάχτηκε νέο ρήμα, το ψηφώ, με σημασία υπολογίζω, και στη συνέχεια «παίρνω υπόψη μου». Από εκεί είναι και το ψηφώ, όταν δεν λογαριάζουμε κάποιον ή κάτι, δεν τον σεβόμαστε, τον υποτιμάμε. Ο πατέρας μου, σε κάποιο προεκλογικό του χρονογράφημα, είχε βάλει τίτλο Α-ψηφίστε τους!

Η νεότερη ψήφος έχει αποκτήσει πρόσφατα το ιδιότυπο υποτιμητικό υποκοριστικό «ψηφαλάκι» ή «ψηφουλάκι». Η λέξη είναι συχνή στον δημοσιογραφικό λόγο και στα σόσιαλ, όταν λέμε ότι κάποιος κόμμα ή κάποιος πολιτικός κάνει κάτι «για τα ψηφαλάκια».

Παλιότερα, που είχα συνδρομή στο ψαχτήρι του ΔΟΛ, είχα κάνει μια πρόχειρη έρευνα και βρήκα δεκάδες ανευρέσεις στη δεκαετία του 2000, ελάχιστες στην προηγούμενη δεκαετία, και μία και μοναδική το 1980, σε ρεπορτάζ για κάποιες εκλογές τοπικού συλλόγου στη Σητεία. Με αυτό το δεδομένο και με τον σχηματισμό του υποκοριστικού, μπορούμε άραγε να υποθέσουμε κρητική αρχή;

Όπως ξέρετε, και θα το πούμε και παρακάτω, τις ψήφους τις λέμε και κουκιά, αλλά τα κουκιά τα χρησιμοποιούσαν ήδη οι αρχαίοι Αθηναίοι για την εκλογή των δημοσίων αρχόντων - όχι

όμως με ψηφοφορία, αλλά με κλήρο. Όσοι τραβούσαν άσπρο κουκί εκλέγονταν στο αξίωμα, με μαύρο αποτύγχαναν. Είναι χαρακτηριστικό ότι σε πολλά κείμενα της κλασικής περιόδου (Αριστοφάνη, Ηρόδοτο, Ανδοκίδα ή και σε μεταγενέστερους όπως ο Πλούταρχος) διαβάζουμε «τω κυάμω λαχών» το ρήμα 'λαγχάνω' που χρησιμοποιείται μας δείχνει καθαρά, αν δεν κάνω λάθος, ότι επρόκειτο για κλήρωση και όχι για ψηφοφορία. Ο Αριστοφάνης έχει και το σκωπτικό «κυαμοτρώξ», κατά λέξη αυτός που τρέφεται με κουκιά, όπου εννοεί τους δικομανείς Αθηναίους, είτε επειδή, όπως παραδίδεται, οι δικαστές έτρωγαν κουκιά είτε επειδή βιοπορίζονταν από τον μισθό των δικαστών, που κληρώνονταν με κουκιά.

Και σήμερα λέμε «κουκιά» τις ψήφους, συνήθως υποτιμητικά - λέγεται, ας πούμε, για τους ψηφοφόρους που τους έχει δεδομένους και σίγουρους ένα κόμμα ή ένας κομματάρχης. Αυτό όμως δεν είναι επιβίωση του αρχαίου «κύαμος», αλλά νέος σχηματισμός. Όπως θα θυμάστε, στον 19ο αιώνα και στις αρχές του 20ού οι εκλογές γίνονταν όχι με ψηφοδέλτια αλλά με σφαιρίδια, που ο λαός τα είπε «κουκιά» (εξ ου και το «μονοκουκί»).

Πολλοί λένε ότι ο τύπος «ο ψήφος» είναι εσφαλμένος, αλλά εγώ απλώς τον θεωρώ λαϊκό τύπο. Μάλιστα, η ύπαρξη των δύο τύπων έχει γεννήσει μια λεπτή διάκριση:

Η ψήφος = η γενική έννοια π.χ. Η χαμένη ψήφος, το δικαίωμα της ψήφου

Ο ψήφος = η συγκεκριμένη υλοποίηση: θα πάρει πολλούς ψήφους, πήρε ακροδεξιούς ψήφους.

Βέβαια, οι όμορφες διακρίσεις όμορφα καίγονται. Ή, όπως θα έλεγε κάθε πολιτικός, «ψηφοί να' ναι, κι ας είναι όποιοι γένους θέλουν - και ψηφαλάκια ακόμα».

¹ Στον ΠΟΚΕΑΤΕΠ!

ΓΡΑΦΕΙ Ο ΚΩΣΤΑΣ Γ. ΣΩΚΟΣ
ΣΥΝΤΑΞΙΟΥΧΟΣ ΑΤΕ, ΠΛΟΙΑΡΧΟΣ Ε.Ν.,
ΠΟΙΗΤΗΣ

Μια πραγματική ιστορία που ίσως μοιάζει με παραμύθι

Ταξίδεψα με τον βαθμό του Υποπλοιάρχου σε ένα καράβι ψυγείο του Θιακού εφοπλιστή Βλασσόπουλου, το «Ιθάκη Καστλ» στο οποίο και παρέμεινα ένα χρόνο. (Μάιος 1973 - Μάιος 1974.) Φορτώναμε εκλεκτά κρέατα (ζαρκάδια, ελάφια κλπ) τεμαχισμένα και τοποθετημένα σε μικρά χαρτοκιβώτια με την ανάλογη χαμηλή θερμοκρασία στο πλοίο, από το λιμάνι Γουότερφορντ της Ιρλανδίας, με προορισμό το λιμάνι Μιλγουόκι-Wisconsin -(σημερινή, παρεμπιπτόντως, έδρα μπάσκετ της ομάδας Μιλγουόκι Μπάκς του Γιάννη Αντετοκούνμπο!)- στο τέρμα της Λίμνης Μίσιγκαν, λίγα μίλια από το Σικάγο.

Το ταξίδι ήταν μέσω του ποταμού του Αγίου Λαυρεντίου στον κόλπο του Καναδά και συγκεκριμένα στο τέρμα του, στο λιμάνι Τορόντο το οποίο ενώνει εμπορικά (με διαδρομές караβιών) τις μεγάλες λίμνες της Βορείου Αμερικής με τον Ατλαντικό Ωκεανό.

Στο Τορόντο, λοιπόν, έχουν κατασκευασθεί ανισοϋψείς δεξαμενές η

κάθε μία πάνω και δίπλα από την άλλη, στις οποίες εισέρχονται τα πλοία και οι οποίες γεμίζουν με νερό και τα σπκώνουν ψηλότερα. Έτσι αυτά ανεβαίνουν από δεξαμενή σε δεξαμενή, βάσει της αρχής των συγκοινωνούντων δοχείων, και φτάνουν στο ύψος της υπάρχουσας εκεί πρώτης λίμνης Οντάριο, σε ύψος 175 μέτρων πάνω από την επιφάνεια της θάλασσας!

Η λίμνη Οντάριο επικοινωνεί με

τις υπόλοιπες τέσσερις τεράστιες λίμνες, Ήρι, Χιούρον, Μίσιγκαν, και Σουπήριον (βλέπε εικόνα) οι οποίες συνδέονται μεταξύ τους με τεχνητά κανάλια, οδηγώντας τα πλοία ως το Μιλγουόκι κοντά στο Σικάγο των ΗΠΑ, σε απόσταση 600 και πλέον χιλιομέτρων από το Τορόντο!

Ο πλους επί των λιμνών γίνεται με πλοηγούς και κρατάει δύο μέρες περίπου.

Από την Ιρλανδία, λοιπόν, διασχίζοντας επί πενήντημερο τον βόρειο Ατλαντικό Ωκεανό με ανέμους 10 και 11 μποφόρ φτάναμε στο Τορόντο και σε ακόμα δυο μέρες επί των λιμνών φτάναμε επιτέλους στο Μιλγουόκι. Δύο μέρες διαρκούσε και η εκφόρτωση των κρεάτων μαζί με το καινούργιο φορτίο που παραλαμβάναμε από εκεί για Ιρλανδία και Διέπη (Γαλλία).

Εγώ, ως υποπλοίαρχος, παρακολουθώντας με προσοχή και την εκφόρτωση και την φόρτωση παρατήρησα το εξής παράδοξο που γινόταν με κινηματογραφική ταχύτητα και χωρίς κανένας άλλος πλην εμού από το πλήρωμα να το πάρει χαμπάρι.

Τα χαρτοκιβώτια με τα κρέατα που ξεφορτώνονταν, τα παραλάμβαναν τα κλαρκ και τα πήγαιναν σε μια μακρινή αποθήκη όπου οι εργάτες εκεί, τοποθετούσαν το περιεχόμε-

τους μέσα σε παρόμοια σε μέγεθος άλλα χαρτοκιβώτια τα οποία είχαν γραμμένη επάνω τους τη φίρμα μιας αμερικάνικης εταιρίας η οποία υποτίθεται ότι θα τα προωθούσε στο εσωτερικό των ΗΠΑ.

Συνέβαινε λοιπόν το εξής: Σε κάθε ένα από τα 5 αμπάρια του πλοίου μας που άδειαζε, ερχόντουσαν και τοποθετούνταν τα γεμάτα αυτά κιβώτια με τη φίρμα της Αμερικάνικης εταιρίας, από την μακρινή αποθήκη, στα οποία στην ουσία είχαν τοποθετήσει τα ίδια κρέατα που είχαν παραλάβει από το πλοίο μας.

Όταν τελείωσε η φόρτωση, εγώ ως είθισται, καθότι αρμόδιος αξιωματικός, υπέγραφα τις φορτωτικές παραλαβής του «καινούργιου» φορτίου που μπήκε στο πλοίο με τη φίρμα και τις υπογραφές επίσης των υπευθύνων της αμερικανικής εταιρίας.

Είχα καταλάβει τι είχε συμβεί αλλά δεν μπορούσα να κάνω απολύτως τίποτα αφού η «κομπίνα» που είχαν στήσει να τους πουλήσουν το ίδιο φορτίο, δεν με αφορούσε καθώς ήταν νομιμοποιημένη με όλα τα απαραίτητα και έγκυρα φορτωτικά έγγραφα.

Στο μισάωρο ώσπου να 'ρθει ο Πιλότος για τον απόπλου, πρόλαβα και πήγα έτσι για την περιέργεια, στην μακρινότερη αυτή αποθήκη που γινόταν η αλλαγή του φορτίου και είδα μόνο

10 άδεια χαρτοκιβώτια της αμερικάνικης εταιρίας σε μια γωνιά.

Σημειώνω ότι η διαδικασία φορτοεκφόρτωσης των κρεάτων γινόταν μόνο με τα κλαρκ και κανένα φορτηγό αυτοκίνητο δεν είχε πάρει το μάτι μου πλησίον των αποθηκών τις δυο μέρες της παραμονής μας. Δεν υπήρχε και λόγος, άλλωστε, αφού το φορτίο κρεάτων που παρέλαβαν από το πλοίο δεν είχαν σκοπό να το μεταφέρουν σε άλλη περιοχή...

Τα «καινούργια» κρέατα που παραλάβαμε, τα μεταφέραμε πίσω στο Γουότερφορντ της Ιρλανδίας και στη Διέπη της Βορείου Γαλλίας ως αμερικάνικα....

Η παροιμία που λέει ότι το ξένο πράγμα είναι πιο γλυκό, είναι φαίνεται διεθνής.

Κι εγώ σκεφτόμουν, γιατί έπρεπε να διασχίσω μπρος πίσω τον βόρειο Ατλαντικό με ανέμους 11 μποφόρ και τα τεράστια κύματά του, για να φέρω στους Ιρλανδούς να φάνε τα δικά τους κρέατά με αμερικάνικη ταμπέλα; Αυτά έχει όμως το εμπόριο...

Αλλά δεν βαριέσαι, ήταν τόσο υπέροχο το ταξίδι μέσα στις μεγάλες αυτές και πανέμορφες λίμνες που καταπράυνε την αγανάκτησή μου για αυτήν την «κοροϊδία».

Το ίδιο ταξίδι το έκανα ακόμα μια φορά πριν ξεμπαρκάρω. ●

ΓΡΑΦΕΙ Η ΜΑΡΙΑ ΒΕΡΒΕΡΗ-ΚΡΑΟΥΖΕ
ΣΥΝΤΑΞΙΟΥΧΟΣ ΑΤΕ, ΛΟΓΟΓΡΑΦΟΣ

Στα βήματα των μεγάλων Θεών

Τα έξη άτομα της παρέας μου και πολλοί άλλοι ταξιδιώτες, με τα εισιτήρια και τις βαλίτσες στα χέρια, στεκόμασταν στο λιμάνι της Αλεξανδρούπολης και περιμέναμε να επιβιβασθούμε στο πλοίο που θα μας πήγαινε στη Σαμοθράκη. Είκοσι οκτώ μίλια είναι η απόσταση Αλεξανδρούπολη - Σαμοθράκη και η διάρκεια του ταξιδιού δύο ώρες και δεκαπέντε λεπτά.

Ονειρο ζωής τούτο το ταξίδι!! Σήμερα θα εκπληρωνόταν! Οι γονείς μου ανυπομονούσαν να μπουν στο πλοίο. Το ίδιο και η αδερφή μου με τα παιδιά της. Όσο για μένα και τον σύζυγό μου δεν λέγονται τα σχέδια που κάναμε....! Ήμασταν τρεις γενιές στην παρέα. Θα εύρισκαν, σκεφτόμουν και οι τρεις γενιές ενδιαφέροντα κατά την ηλικία τους; Η διπλανή παρέα μου έλυσε την απορία. Η Σαμοθράκη μου είπαν, είναι το νησί που προσφέρει στον καθένα ότι επιθυμεί. Επιβιβαστήκαμε. Το πλοίο «σήκωσε» άγκυρα και βγάζοντας μαύρο καπνό απ' τα φουγάρα του «σφύριζε» αποχαιρετώντας την Αλεξανδρούπολη.

Γαλάζια νερά της θάλασσας, άσπροι αφροί των κυμάτων και λευκοί γλάροι συνόδευαν το πλοίο σ' όλη την διαδρομή. Μεσοπέλαγα εμφανίστηκαν δελφίνια που έκαναν «πήδους» και φιγούρες έξω απ' το νερό! Μετά από μία ώρα ταξίδι φάνηκε το νησί των **ΜΕΓΑΛΩΝ ΘΕΩΝ! Η ΣΑΜΟΘΡΑΚΗ!** Αναδυόταν μέσα από τα νερά του Βορειοανατολικού Αιγαίου και το βουνό της, το «ΣΑΟΣ» ακουμπούσε τον Ουράνιο θόλο!!

Το πλοίο διέσχιζε τα νερά του Αιγαίου και μας έφερνε όλο και πιο κοντά στο νησί. Τώρα φαίνονταν μία-μία οι βουνοκορφές, οι καταπράσινες μυρτιόφυτες πλαγιές και τα δάση του. Σ' αυτές τις βουνοκορφές βόσκουν τα άγρια, νόστιμα για το κρέας τους κατσίκια και σ' αυτές υπήρχαν, σύμφωνα με τον Ρωμαίο συγγραφέα Ουάρωνα (Varro), αίγαγροι με πλατιά κέρατα.

Τα δελφίνια και οι γλάροι μας αποχαιρέτησαν όταν το πλοίο πλησίασε κοντά στο νησί κι αρμένιζε γιαλό-γιαλό. Μισή ώρα περίπου ως που φθάσαμε στην Καμαριώτισσα, στο λιμάνι.

Σε όλο το ταξίδι αντλούσαμε πληροφορίες για το νησί από τα βιβλία που είχαμε προμηθευτεί.

Ο Χάρτης της Σαμοθράκης
Σκίτσο Μαρίας Βερβέρη-Κραούζε

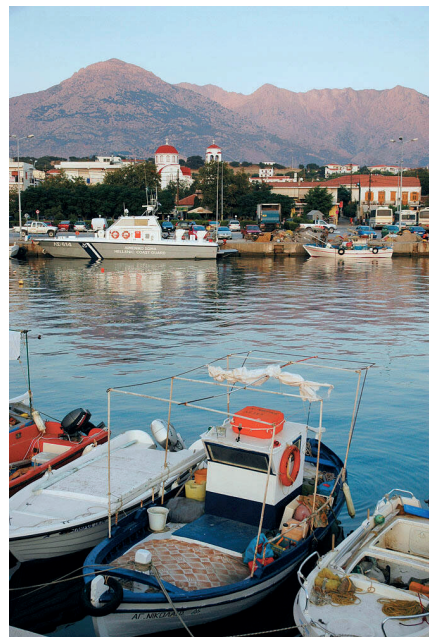
Ύστερα από σεισμούς στάθηκε στον πανάρχαιο γιορντάνι που διαφεντεύει μεγαλόπρεπα τα βορειοανατολικά νερά του Αιγαίου, το καταπράσινο νησί, η Σαμοθράκη. Το πρώτο νησί της Ευρώπης! Ο ακοίμητος βιγλάτορας κατάντικρου στα Δαρδανέλλια που πότε ανεμοχαϊδεύεται και πότε ανεμοδέρνεται, π' αφρολούζεται και άλλοτε κονταροχτυπιέται.

Η έκταση του νησιού είναι 180 τ.χ. και οι αρχαίες ονομασίες του πολλές. Όπως Σαόνησος, Σαοκίς κ.ά. Είναι πάντα ζωσμένη από τους ανέμους του Θεού της, του Αίολου. Στο πρώτο της σεργιάνι, η Νύχτα δώρισε το όνομα του φεγγαριού της στο ψηλότερο βουνό του νησιού που στα 1800 μέτρα του φιλο-

ξένησε, όπως λέει ο Όμηρος, τον Ποσειδώνα για να παρακολουθήσει τους Αχαιούς που μάχονταν τους Τρώες. Σάος, λοιπόν, ή Φεγγάρι η ψηλότερη κορφή του βουνού. Πρωτεύουσα είναι η Χώρα, χτισμένη αμφιθεατρικά στις πλαγιές δύο βουνών και απέχει 5 χιλιόμετρα απ' το λιμάνι. Όλο το νησί έχει 11 χωριά. Όλα ορεινά και μόνο η Καμαριώτισσα είναι χωριό παραθαλάσσιο.

Το πλοίο αρμένιζε κι εμείς δεν χορταίνουμε να βλέπουμε πότε τα χωριά της βόρειας πλευράς του νησιού και πότε το βυθό της θάλασσας!! Τόσο καθαρά νερά δεν ξαναείδαμε. Δείτε, δείτε φώναξαν κάποιοι. Απέναντι μας είναι το χωριό Θέρμα. Του έδωσαν αυτή την ονομασία απ' τα ζεστά, ιαματικά θειούχα

Λιμάνι Καμαριώτισσα

νερά που αναβλύζουν εδώ. Πιο πέρα, κάτω από ψηλά δένδρα ήταν κρυμμένα τα δυο χωριά, οι Πάνω και Κάτω Καρυώτες. Μετά από λίγο είχαμε απέναντι μας την Αρχαία Πρωτεύουσα του νησιού την Παλιάπολη!

Ψηλά στο βουνό της φαίνονταν τα κυκλώπεια τείχη! Πιο κάτω, σε ένα ύψωμα, είδαμε τους Πύργους των Γατελούζων! Κάτω από αυτούς απλωνόταν η παραλία που δέχτηκε το καράβι του Αποστόλου Παύλου το 56 μ.Χ. (Πράξεις των Αποστόλων κεφ. ΙΣΤ΄ 1-15) «Ανακθέντες ουν από τις Τρωάδος ευθυδρομήσαμεν εις Σαμοθράκην. Της δε επιούσης εις Νεάπολιν, εκείθεν τε εις Φιλίππους, ήτις εστί πρώτη της μερίδος Μακεδονίας...».

«Στον κατάγιαλό» της διακρίναμε έναν μόλο μικρό, τσιμεντένιο, αναμειγμένο με χοντρό χαλίκι και μια παρέα αγοριών να κάνει βουτιές.

Φθάσαμε στην Καμαριώτισσα! Το λιμάνι! Το πλοίο σφύριζε.. Η προκυμαία ήταν γεμάτη από κόσμο. Η θέση του λιμανιού έμοιαζε με μια μεγάλη αγκαλιά. Είχε το ακρωτήριο απ' τη μια, τον τσιμεντένιο βραχίονα του λιμανιού απ'

την άλλη και κατά μήκος της προκυμαίας πολλά διώροφα σπίτια πετρόχτιστα με κεραμοσκεπή. Η αγκαλιά του λιμανιού και η ζεστή υποδοχή των κατοίκων μάς έκαναν να νιώσουμε πως ήρθαμε στο δικό μας τόπο! Αυτό δεν το είχαμε ξανανιώσει! Δεν μετανιώσαμε που είχαμε κλείσει πριν 15 ημέρες δωμάτια σε ξενοδοχείο. Τακτοποιηθήκαμε αμέσως. Τα δωμάτια «βλέπανε» άλλα προς τη θάλασσα και άλλα προς το βουνό. Θέα θαυμαστή!

Οι αποστάσεις είναι κοντινές Το ένα λεωφορείο εξυπηρετεί όλο το νησί. Αυτό πήραν η ανιψιά μου με τον γιό μου και κλείσαμε ραντεβού να συναντηθούμε στην πρωτεύουσα, τη Χώρα. Οι υπόλοιποι μπήκαμε στο αυτοκίνητό μας, βγήκαμε από την Καμαριώτισσα και ακολουθήσαμε το δρόμο προς τα νότια χωριά. Ο δρόμος ήταν αρκετά καλός. Δεν χορταίναμε να βλέπουμε τις εναλλαγές του τοπίου. Δεξιά μας σε πρώτο πλάνο ο πλούσιος κάμπος και πέρα μακριά η θάλασσα και στον ορίζοντα η φιγούρα της Ίμβρου. Αριστερά ψηλά στο βουνό φαίνονταν δύο εξωκλήσια από τα 999 που έχει το νησί, όπως λένε οι ντόπιοι. Ακολουθήσαμε το δρόμο προς την Χώρα περνώντας μέσα από το χωριό Αλώνια. Ο δρόμος καλός μα ανηφορικός. Φτάσαμε σε ένα σταυροδρόμι. Αποφασίσαμε να πάρουμε τον μεσαίο δρόμο που ήταν κι αυτός ανηφορικός, αλλά ανάμεσα από τα πεύκα.

Την τόση μοσχοβολιά, δροσιά και ψυχιά δεν μπορώ να την περιγράψω με λόγια. Πρέπει να τη ζήσει κανείς. Σταματήσαμε στο εξωκλήσι της Αγίας Τριάδας για να προσκυνήσουμε και να δούμε τη Χώρα από δω πάνω. Στην αυλή της και κάτω από το μεγάλο ρουπάκι, τη βελανιδιά, υπήρχε ένας τάφος. Η μαρμαρίνη πλάκα του έγραφε:

«Πάντες θνήσκομεν».

Δεν πέρασε αυτό απαρατήρητο, αλλά μπροστά στο ωραίο τοπίο που βλέπαμε γρήγορα ξεχάστηκε. Προχω-

ρήσαμε με τα πόδια ανάμεσα από τα πεύκα και τα αιωνόβια πλατάνια, μπήκαμε σε πλακόστρωτο μονοπάτι το οποίο μας έβγαλε στο Κάστρο που οι ντόπιοι τον ονομάζουν Πύργο και τους ανθρώπους που κατοικούν γύρω απ' αυτόν Πυργίσιους. Ανεβήκαμε τα καλοασπρισμένα σκαλοπάτια και βρεθήκαμε πάνω στο βράχο που σ' αυτόν δεσπόζει το κάστρο το οποίο ιδρύθηκε περίπου στα 1431-1433 και αποδίδεται στον άρχοντα Παλαμήδη Γατελούζο. Διαβάσαμε τις δύο εντοιχισμένες μαρμαρίνες επιγραφές με το οικόσημο των Γατελούζων και των Παλαιολόγων.

Η επιφάνεια του βράχου είναι χωρισμένη σε δύο επίπεδα. Η έκταση είναι 1880τ.μ. Περπατήσαμε το πρώτο επίπεδο και μετά ανεβήκαμε στο δεύτερο. «Στον μέσα Πύργο». Τώρα βλέπουμε, συλλέγουμε εικόνες της θάλασσας, του χωριού, των ανθρώπων, των σπιτιών των βουνοκορφών και των μεγάλων ογκόλιθων. Θαυμάσιες οι εικόνες απ' όπου και να δεις τη Χώρα. Τη στεφανώνουν και την αρωματίζουν πευκόδεντρα. Κόσμημα η εκκλησία στο κέντρο της Χώρας. Ξυλόστεγη Βασιλικού ρυθμού. Χτίστηκε το 1875 από χτίστες-αρχιμάστορες που τους έφεραν οι Σαμοθρακίτες από τη Φιλιπούπολη.

Απέναντι μας έχουμε τον Βρηκό. Πήρε το όνομα αυτό, ίσως γιατί όταν φυσάει αέρας νομίζεις πως βρυχάται ένα λιοντάρι. Το ρολόι της εκκλησίας ανά μία ώρα, αλλά και κάθε μισή μας υπενθυμίζει την ώρα. Ώρα ηλιοβασιλέματος! Πρέπει να βιαστούμε. Μας είπαν να πάμε στην γειτονιά της «Κοκκινοφουστανούς» και συγκεκριμένα στην αυλή του ιδιωτικού λαογραφικού μουσείου. Από κει να δούμε το γέμμα, το δειλινό, το ηλιοβασιλέμα! Απ' όπου κι αν είδαμε το Σαμοθρακίτικο ηλιοβασιλέμα τις μέρες που ήμασταν στο νησί, ήταν ωραίο, αλλά μοναδικές εικόνες ομορφιάς μας έδωσε το «βούτηγμα του ήλιου» από την «Απάνω γειτονιά της Κοκκινοφουστανούς»!

Βλέπαμε αριστερά τα πεύκα, δεξιά το βράχο με τα βυζαντινά τείχη και στο βάθος τη θάλασσα. Το τοπίο έμοιαζε σαν μία γλάστρα με άνθος πορφυρό, ολοστρόγγυλο που έστελνε τα χρώματά του στη Χώρα και αυτά έβαφαν τους βράχους, τα τζάμια των σπιτιών μαβιά, βιολετιά!! Ωω τι χρώματα! Τι εικόνες! Την ώρα του ηλιοβασιλέματος πρέπει να τη ζήσει κανείς από δω πάνω, για να μη την ξεχάσει ποτέ. Ποτέ!

Το ρολόι χτύπησε εννιά φορές. Τα φώτα άναψαν. Μουσικές ακούγονταν από τα κεντράκια. Στον κεντρικό δρόμο είδαμε χαμογελαστά πρόσωπα, βιτρίνες καλόγουστα στολισμένες με αναμνηστικά αντικείμενα της Σαμοθράκης και μια μοσχοβολιά φρέσκου ψωμιού από τον παραδοσιακό φούρνο. Πρόκληση οι μυρωδιές των παραδοσιακών φαγητών που έρχονταν από τις ταβερνούλες. Σε ποια απ' όλες να καθίσουμε; Φάγαμε κολοκυθοανθούς κι άλλα νόστιμα παραδοσιακά φαγητά. Το ρολόι χτύπησε 11 το βράδυ κι εμείς δεν είχαμε σκοπό να επιστρέψουμε στο ξενοδοχείο. Ήταν τόσο όμορφη και γεμάτη η πρώτη μας μέρα. Ουσιαστικά η μισή πρώτη μέρα στο νησί! Ο Γκιώνης ήρθε στο πλατάκι και μας υπενθύμιζε το πέρασμα του χρόνου...είναι βαθιά μεσάνυχτα ....Καληνύχτα σας....

Το θαλασσίνο αεράκι που έμπαινε απ τα ανοικτά παράθυρα, το φως της αυγής και η ευωδιά του αγιοκλήματος, μας ξύπνησε νωρίς. Πήραμε το πρωινό μας, σε καφετέρια της προκυμαίας. Βλέπαμε το φάρο. Επί πολλά χρόνια καθοδηγούσε πλεούμενα και ναυτικούς. Τώρα είναι ένα διακοσμητικό απομεινάρι μιας παλιάς εποχής. «Ο γεροφάρος μας» είπε το παιδί που μας σερβίρισε.

Ακολουθήσαμε την διαδρομή προς την νότια πλευρά του νησιού. Συναντήσαμε το χωριό Ξηροπόταμο. Από δω άρχιζαν τα ελαιοκτήματα. Είδαμε κυψέλες σε περιβόλια και στις πλαγιές κοπάδια αιγοπροβάτων. Στο χωριό Μακρυλιές

είδαμε το τυροκομείο και εντυπωσιάστηκε από την ποικιλία των προϊόντων του. Συνεχίσαμε τον ανηφορικό δρόμο ανάμεσα από ελαιόδεντρα. Φθάσαμε στο χωριό Λάκκωμα. Μας είπαν πως νοικιάζονται δωμάτια κι εδώ όπως και σ' όλα τα χωριά. Κατευθυνθήκαμε προς την παραλία της Παχιάς Άμμου. Δεξιά μας είχαμε την περιοχή «Κοιτάδα» με τους ελαιώνες. Όλες οι οικογένειες έχουν ελαιοκτήματα εδώ. Μάθαμε πως από μάνα σε κόρη μεταβιβάζεται ως προίκα ένα σπίτι για τον χειμώνα,

**ΔΕΝ ΧΟΡΤΑΙΝΑΜΕ
ΝΑ ΒΛΕΠΟΥΜΕ
ΤΙΣ ΕΝΑΛΛΑΓΕΣ
ΤΟΥ ΤΟΠΙΟΥ.
ΔΕΞΙΑ ΜΑΣ ΣΕ
ΠΡΩΤΟ ΠΛΑΝΟ
Ο ΠΛΟΥΣΙΟΣ
ΚΑΜΠΟΣ ΚΑΙ
ΠΕΡΑ ΜΑΚΡΙΑ
Η ΘΑΛΑΣΣΑ ΚΑΙ
ΣΤΟΝ ΟΡΙΖΟΝΤΑ
Η ΦΙΓΟΥΡΑ
ΤΗΣ ΙΜΒΡΟΥ**

ένα εξοχικό σπίτι με περιβόλι, χωράφια και ελαιοκτήματα.

Φτάσαμε στην παραλία της Παχιάς Άμμου. Η μοναδική παραλία του νησιού με άμμο. Μας είπαν πως όλες οι άλλες παραλίες έχουν χοντρό λευκό βότσαλο. Όλες όμως έχουν καθαρά νερά! Από τη θάλασσα δεν βγήκαμε. Τόσο όμορφα ήταν. Κολυμπούσαμε, παίζαμε, κάναμε βουτιές και πάλι απ' την αρχή. Πέρα μακριά βλέπαμε τον ορίζοντα. Πίσω

μας υψώνονταν οι κορυφές του Σάος. Σε μια απ' αυτές ήταν χτισμένο το εκκλησάκι της Παναγίας της Γκρεμνιώτισσας. Ήταν καταμεσήμερο κι ο ήλιος έκαιγε. Μπήκαμε γρήγορα στο αυτοκίνητο και με μεγάλη προσοχή, σιγά-σιγά φτάσαμε στον προορισμό μας που ήταν ο βράχος με το εξωκλήσι της Παναγίας. Για να φτάσουμε στην κορυφή του βράχου ανεβήκαμε 40 σκαλοπάτια. Σε ένα δεντράκι υπήρχε μία μικρή καμπάνα. Τα παιδιά πήραν το σχοινί και η καμπάνα άρχισε να χτυπά! Απέναντί μας απλωνόταν η απέραντη θάλασσα. Μακριά στον ορίζοντα φάνηκε να αρμενίζει ένα καράβι. Ωραία εικόνα! Προσκυνήσαμε στη Χάρη της και γράψαμε τις εντυπώσεις μας στο μεγάλο βιβλίο των Προσκυνητών.

Το μικρό μαγειρείο που ήταν κάτω από το βράχο, σερβίριζε μόνο γοργόβραστη αίγα με πιλάφι, ανάλατη μτζήθρα με μέλι και για δώρο μπόλικο καρπούζι. Φάγαμε με πολύ όρεξη, γιατί ήταν νόστιμα όλα και ήπιαμε νερό δροσερό που ερχόταν απευθείας απ' το βουνό. Πλησίαζε το ηλιοβασιλέμα. Μας είπαν πως αυτή την ώρα καλό είναι να βρεθεί κανείς στο εξωκλήσι του προφήτη Ηλία στο χωριό Κουρμπέτη ή Άηλιά.

Είδαμε το ηλιοβασιλέμα πάνω από το λόφο τ' Άηλιά! Κάτω απλωνόταν απέραντη έκταση με ελαιόδεντρα. Μια κάτωλη λουρίδα η ακτή της θάλασσας που πάνω σ' αυτή χτύπαγε το κύμα. Στον ορίζοντα αναδυόταν η Ίμβρος. Στην ψυχιά του ηλιοβασιλέματος ακούγονταν μόνο κελαηδίσματα και το θρόισμα των δέντρων.

Δείλι ροζέ, δείλι μαβί...! Στο γέμμα του ο ήλιος έρχεται να κοιμηθεί στην αγκαλιά της θάλασσας και τότε χαρίζει στο νησί όλα του τα ασημία και τα χρυσάφια του. Την ομορφιά αυτής της ώρας, πρέπει να την ζήσει κανείς. Να τυλιχτεί στα χρώματα, στις ευωδιές και στα σιγοτράγουδα του θαλασσινού και βουνίσσιου αγέρα. Να νιώσει τούτα ν'

ακουμπούν στο σώμα του και να αποτυπώνονται στην ψυχή του! Να αφήσει το βλέμμα του να ταξιδέψει πάνω στο γαλάζιο της απέραντης θάλασσας και τότε θα δει τον βασιλιά ήλιο ολοφάνετο σαν ροδοπέταλο ανθισμένο στο ηλιοβασιλευμά του να χαμηλώνει σιγά-σιγά ως που να βυθιστεί στα νερά της θάλασσας!

«Στη Δύση σου Ήλιε ροδοπέταλο λες κι ήσουν ανθισμένο

μεσ' σε γιρλάντες θαλασσιές γαλαζοτυλιγμένο.

Και το νησί του Αίολου του Ποσειδώνα η γέννα

τυλίγονταν πανώζωστα με πέπλα αραχνένια.

Καλή σου νύχτα έλεγαν πουλάκια νυσταγμένα

πνιγνόντας να κοιμηθούν σε κλίνη συννεφένια»

Μεγάλος πειρασμός τα σουβλιστά κατσίκια που έψηναν οι ταβερνιάρηδες. Η τσίκνα, οι μουσικές από τα ραδιόφωνα, τα τραπέζια με τα ωραία τραπέζο-μάντιλα και η θέα προς τη θάλασσα, μας καλούσαν για φαγητό κι ας είχαμε φάει πριν λίγες ώρες. Απολαμβάναμε το ντόπιο, άγριο, νόστιμο της σουβλας κατσίκι, την ντόπια φέτα και τη σαλάτα με ντομάτες και πράσινα κρεμμυδάκια που τα έκοψε ο ταβερνιάρης εκείνη την ώρα από τον κήπο του. Παραγγείλαμε ρετσίνα Μαλαματίνα. Οι γονείς μου γνώριζαν πως ο Μαλαματίνας, χημικός από την Τένεδο, παντρεύτηκε την Σαμοθρακίτισσα Μυρσίνα ή Μυρτώ, κόρη του ιατροφιλόσοφου Νικολάου Φαρδύ. Παρήγαγε τη ρετσίνα στην Αλεξανδρούπολη και της έδωσε το όνομά του.

Ήρθαμε με τον ήλιο στον Προφήτη Ηλία και μας βρήκε το φεγγάρι. Φάγαμε, ήπιαμε, μας δρόσισε ο βουνίσιος αγέρας και τώρα καιρός να επιστρέψουμε στο ξενοδοχείο. Εκεί μας περιμένουν άλλες όμορφες νυχτιάτικες εικόνες όπως το ακρωτήριο με τον αναμμένο φανό και τα γρι-γρι να ψαρεύουν κατάντικρο στην

Καμαριώτισσα. Την επόμενη μέρα θα γνωρίζαμε τα χωριά της βόρειας πλευράς του νησιού και θα κάναμε μπάνιο όπου βρισκόμασταν το μεσημέρι.

Η ανιψιά μου και ο γιος μου θα φύγουν αύριο από το ξενοδοχείο και θα πάνε στο κάμπινγκ, γιατί βρήκανε παρέα οπότε όλοι μαζί θα γνωρίσουν το νησί κάνοντας πεζοπορίες. Λειτουργούν δύο κάμπινγκ, το ανοργάνωτο και το οργανωμένο. Μας είπαν πως είναι καλά και τα δύο.

Παλιάπολη! Η αρχαία πρωτεύουσα του νησιού. Στο μουσείο της είδαμε όλους τους θησαυρούς της αρχαίας εποχής. Επισκεφθήκαμε τον αρχαιολογικό χώρο. Είδαμε το αφιέρωμα της βασίλισσας Αρσινόης Β' προς στους Μεγάλους Θεούς. Ήταν το μεγαλύτερο γνωστό κλειστό οικοδόμημα στην αρχαία Ελληνική αρχιτεκτονική στις αρχές του 288-281 π.Χ. Εντυπωσιαστήκαμε από το Ιερόν, το αφιερωμένο στην λατρεία και την εκτέλεση των Μυστηρίων των Μεγάλων Θεών. Μυημένοι στα Μυστήρια μπορούσαν να είναι βασιλείς, άρχοντες και δούλοι. Μυημένος ήταν ο βασιλιάς της Μακεδονίας ο Φίλιππος Β' και η πριγκίπισσα της Ηπείρου Ολυμπιάδα. Εδώ γνωρίστηκαν. Ο Φίλιππος Β' και η Ολυμπιάδα οι γονείς του Μεγάλου Αλεξάνδρου.

Ο Θόλος της Αρσινόης

Μας είπαν πως όλος ο αρχαιολογικός χώρος την άνοιξη είναι γεμάτος ανεμώνες και το φθινόπωρο γεμάτος κυκλάμινα. Ανάμεσα σ' αυτά τα λουλούδια γεννήθηκε - φιλοτεχνήθηκε το άγαλμα της Φτερωτής Νίκης το οποίο βρίσκεται από το 1863 στο μουσείο του Λούβρου, στο Παρίσι. Το φιλοτέχνησε ο γλύπτης το 190 π.Χ. κατόπιν παραγγελίας των Ρόδιων για την νίκη τους κατά του βασιλιά της Συρίας, του Αντίοχου Γ'.

Η Παλιάπολη είναι παραθαλάσσιο όμορφο χωριό με ενοικιαζόμενα δωμάτια και ξενοδοχεία. Εστιατόρια και ταβέρνες. Σε τούτο το χωριό γίνεται ένα από τα πιο όμορφα πανηγύρια της Σαμοθράκης, στις 26 Ιουλίου. Ημέρα γιορτής της Αγίας Παρασκευής. Στο πανηγύρι οι νέοι το ρίχνουν έξω, ανάβουν σεβντάδες και η γλώσσα του βιολιού ακούγεται να λέει:

«Η γήλιους¹ βασιλεύει καρσί στου Λάκκουμα²

κι σύ παλιά μ' αγάπη να 'χεις του ψάκουμα»³

Κοκκινίζουν τα μάγουλα, φτεροκοπούν οι κοριτσιότικες καρδιές και το βιολί συνεχίζει...

«η γήλιους βασιλεύει κι ημέρα σώνεται

κι η νούζι μ' (ι)⁴ στου κεφάλι δεν συμμαζώνεται».

Η παραλία των δύο χωριών Πάνω και Κάτω Καρυωτών είναι πολύ όμορφη με χοντρό βότσαλο βέβαια, αλλά με καθαρά νερά. Εδώ κάναμε μπάνιο και φάγαμε σε ένα πολύ ωραίο ταβερνάκι που γύρω-γύρω είχε ροζ πικροδάφνες και μεγάλα πλατάνια. Και σήμερα το φαγητό ήταν νόστιμο. Ήπιαμε ελληνικό καφέ και φάγαμε παραδοσιακό γλυκό, τον «Χασλαμά». Η κυρία Μυρσίνα μας έδωσε τη συνταγή του γλυκού λέγοντας: Για να μη μας ξεχάσετε...

Το σημερινό απόγευμα το αφιερώσαμε στην Καμαριώτισσα. Εδώ έχουν μεταφερθεί όλες οι υπηρεσίες του νησιού. Όπως ο υγειονομικός σταθμός, η τράπεζα, το ταχυδρομείο, η αστυνομία, τα φαρμακεία κ.ά. Είναι επίπεδο χωριό χωρίς κουραστικές ανηφόρες. Περιπατήσαμε ανάμεσα από τα σπίτια του και τους κήπους. Ανακαλύψαμε ένα εστιατόριο που το έκρυβε καλά η περικοκλάδα και το μεγάλο δένδρο της αυλής του. Είδαμε το σχολείο και την εκκλησία της Παναγίας της Καμαριώτισσας. Ο εφημέριος, μας είπε πως την εποχή των εικονομαχιών ψαράδες βρήκαν στον όρμο ένα ξύλινο κιβώτιο. Μέσα σ' αυτό υπήρχε εικόνισμα που έγραφε: Παναγία από τις Καμάρες. Δηλαδή από την πόλη Καμάρες της Μικράς Ασίας. Οι ψαράδες ονόμασαν την Παναγία, Καμαριώτισσα. Έχτισαν ένα μικρό εικονοστάσι κοντά στην παραλία και το τοποθέτησαν σ' αυτό. Όταν δημιουργήθηκε το χωριό από κατοίκους που ήρθαν από όλο το νησί, τότε έχτισαν εκκλησία στη Χάρη της και ονόμασαν το χωριό τους Καμαριώτισσα. Συγκινημένοι φύγαμε από την εκκλησία.

Συνεχίσαμε προς το ακρωτήριο. Όμορφη η διαδρομή. Βαδίζαμε δίπλα στο κύμα. Η μπτέρα έβγαλε τα σανδάλια της και βάδιζε μέσα στο νερό. Θυμήθηκε τα παιδικά της χρόνια και τις διακοπές που έκανε με τους γονείς της σ' άλλα νησιά. Τούτο το νησί κρύβει ομορφιές και πολλές εκπλήξεις. Βρεθήκαμε

ΕΙΔΑΜΕ ΤΟ ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΙΣΣΑΣ ΑΡΣΙΝΟΗΣ Β' ΠΡΟΣ ΣΤΟΥΣ ΜΕΓΑΛΟΥΣ ΘΕΟΥΣ. ΗΤΑΝ ΤΟ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΟ ΓΝΩΣΤΟ ΚΛΕΙΣΤΟ ΟΙΚΟΔΟΜΗΜΑ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΣΤΙΣ ΑΡΧΕΣ ΤΟΥ 288-281 Π.Χ

μπροστά σε δύο λίμνες. Λίμνες δίπλα στην θάλασσα! Είδαμε σπάνια πουλιά. Άλλα πετούσαν γύρω από αυτήν και άλλα κάθονταν πάνω στους στύλους και στις κολόνες. Αδύνατον να μην κάνεις μπάνιο αν βρεθείς εδώ. Βουτήξαμε όλοι στη θάλασσα. Πάνω από τα κεφάλια μας πετούσαν γλάροι. Ο ορίζοντας και η θάλασσά του, περίμεναν να υποδεχθούν τον ήλιο στο γέρμα του - στο βασιλείμα του. Ευχαριστημένοι αποχαιρετήσαμε την ημέρα για όσα είδαμε, μάθαμε και αισθανθήκαμε...!

Μας ξύπνησαν τα σφυρίγματα του πλοίου που σήμερα έκανε έκτακτο δρομολόγιο. Ήρθε από την Αλεξανδρούπολη στη Σαμοθράκη. Η μέρα ξεκίνησε με πολύ κέφι. Σε παραδοσιακό καφεεντάκι της προκουμαίας πήραμε το πρωινό. Αβγά βρασμένα, φρέσκο ψωμί, μαρμελάδα, μυζήθρα αντί βούτυρο και ελληνικό καφέ. Χορτασμένοι και ξεκούραστοι ξεκινήσαμε προς τη βόρεια πλευρά. Σε όλη τη διαδρομή αριστερά είχαμε τη

θάλασσα, τα θαλασσοπούλια, τις ανθισμένες λυγαριές και δεξιά τις κορφές και τις πλαγιές των βουνών. Μετά τα χωριά Καρυώτες, οι πλάγιες ήταν κατάφυτες από ρίκια, κουμαριές και μυρσίνες (μυρτιές). Σ' αυτό το φυτό οφείλεται το γυναικείο όνομα, Μυρσίνα. Οι γονείς φαντάζονταν τα κορίτσια τους να ναι όμορφα σαν την μυρτιά - μυρσίνα και να ομορφαίνουν το περιβάλλον τους. Γι' αυτό τους έδιναν το όνομά της.

Φτάναμε στα Θέρμα. Το καταλάβαμε από την χαρακτηριστική μυρωδιά των θειούχων ιαματικών νερών. Στο χωριό τούτο υπάρχουν ξενοδοχεία και πολλά ενοικιαζόμενα δωμάτια, εστιατόρια και ταβέρνες. Πολύς κόσμος έρχεται να κάνει μπάνια ζεστά, για να βρει γιαιτρεία. Τρεις είναι οι πηγές.

-Της «Λυγαριάς» με ζεστό πόσιμο νερό. Βοηθάει να αποβάλλονται οι πέτρες της χολής και των νεφρών.

-Η μεσαία πηγή. Με το νερό της, γεμίζουν οι λουτήρες και η μεγάλη δεξαμενή.

-Τα Ψαρόθερμα. Ονομάστηκε έτσι, γιατί η μυρωδιά τους είναι όπως του ψαριού. Δίπλα υπάρχει η θεραπευτική λάσπη.

Όσοι κάνουν μπάνια προτιμούν να μένουν στα Έξω Θέρμα. Οι ντόπιοι - οι Θερμίσιοι, μένουν στα Μέσα Θέρμα. Όλο το χωριό είναι σκεπασμένο από αιωνόβια δέντρα και αρωματικά φυτά. Καστανιές, σκλήθρους, πλατάνια, δάφνες, ρίγανη κ.ά. Μοσχοβολάει ο τόπος. Περιπατήσαμε ως την πηγή ζβότανα! Πολύ κρύο το νερό της. Κρυμμένο κάτω από φτέρες και τα «ζβότανα». Το ζβότανο είναι φυτό ενός μέτρου. Το άνθος του αποτελείται από συστάδα λευκών μικρών ανθών και πάνω

1 Ο ήλιος.

2 Το χωριό Λάκκουμα.

3 Να πικραθείς (όσο με πικραίνεις).

4 Ο νους μου.

σ' αυτά πηγαινοέρχονται πεταλούδες! Στα παιδικά μας παιχνίδια το χρησιμοποιούσαμε ως παρασόλι, ομπρέλα δηλαδή, μας είπε η Σαμοθρακίτισσα κ. Ουρανία. Από το φυτό τούτο πήρε το όνομα της η περιοχή. Προχωρώντας κάτω από τα βαθύσκωτα αιωνόβια πλατάνια βρεθήκαμε στο μικρό καταρράκτη της Γριάς Βάθρας. Σ' αυτό το αναπάντεχα όμορφο τοπίο δεν ξέραμε τί να πρωτοθαυμάσουμε. Τον καταρράκτη; Τη βάση; Τις κουμαριές που καθρεφτίζονταν στα νερά της; Ή τις μεγάλες γκριζογάλαζες πέτρες με τα ακανόνιστα σχήματα, οι οποίες καλύπτονταν από μια πολύχρωμη λάμψη! Όταν πήγαμε κοντά είδαμε πως οι πολύχρωμες λάμπες ήταν οι αμέτρητες λιβελούλες (κανάρια ή φανάρια κατά τους Σαμοθρακίτες) που είχαν κάνει το μπάνιο τους στα νερά της Βάθρας και τώρα κάθονταν πάνω στις πέτρες, για να τις ομορφαίνουν! Πήραμε το παλιό μονοπάτι και φτάσαμε στο μοναστήρι του Χριστού. Υπέροχη διαδρομή!

Επιστρέψαμε από το ίδιο μονοπάτι. Καθίσαμε για φαγητό στο εστιατόριο που το περιτριγύριζαν πολύχρωμες ορτανσίες. Τις ορτανσίες τις είχαμε προσέξει σε όλη τη διαδρομή. Μας είπαν πως το καστανόχωμα που έχει αυτό το χωριό βοηθάει την ορτανσία να αναπτύσσεται και να αποκτά πολυχρωμία! Φάγαμε το «παραγεμιστό με γόμο κατσίκι». «Γόμο» λένε οι Σαμοθρακίτες, τη ...γέμιση. Νόστιμο παραδοσιακό φαγητό του φούρνου. Και η κ. Πολυξένη μας έδωσε τη συνταγή του «γόμου»!

Είχαμε περπατήσει αρκετά. Κουρασμένοι επιστρέψαμε στο ξενοδοχείο. Ξεκουραστήκαμε. Πήραμε μετά το δρόμο όπως και χθες, για το ακρωτήριο, τις λίμνες, το μπάνιο και το ηλιοβασίλεμα. Τα παιδιά, μας έστειλαν διαρκώς φωτογραφίες από τις δικές τους πεζοπορίες. Ήταν όλες θαυμάσιες και ανεπανάληπτες! Μιλούσαν με ενθουσιασμό στο τηλέφωνο περιγράφοντας με λεπτομέ-

Ηλιοβασίλεμα κάστρο

Γριά Βάθρα

ρειες ό,τι είχαν δει και ό,τι αισθάνονταν. Περπατήσανε, μας είπαν, μέσα από το ποτάμι και έφτασαν στον καταρράκτη του Φονιά. Κάνανε μπάνιο στα γλυκά νερά της πρώτης βάθρας και συνεχίσανε να ανεβαίνουν προς τα πάνω. Βρέθηκαν και σ' άλλες βάθρες και σε άλλους καταρράκτες. Κάνανε μπάνιο στη θάλασσα νύχτα και με ψαροντούφεκο και έβγαλαν χταπόδια. Ανέβηκαν σε βουνό που είχε μονοπάτι και συνέλεξαν ωραίες εικόνες και πολλές εμπειρίες. Από το λιμανάκι των Θέρμων πήραν το παραβάκι που έκανε το γύρο του νησιού. Μας έστειλαν φωτογραφίες από την παραλιακή τοποθεσία Βάτος με το ωραίο λευ-

κό βότσαλο. Έκαναν εδώ μπάνιο και το απόγευμα πήραν το παραβάκι και επιστρέψανε στα Θέρμα.

Το τηλέφωνο χτυπούσε διαρκώς. Όλο και κάτι ήθελαν να μας πούνε. Μαμά, μπαμπά, γιαγιά, παππού φώναζαν αυτή τη φορά. Ξέρετε τι μάθαμε για την φίρμα Nike. Τα δύο φτερά είναι της Νίκης της Σαμοθράκης! Στην επιστροφή καθίσαμε σε ένα παραλιακό ταβερνάκι για ένα ούζο. Το ούζο συνοδεύονταν με πλιόκαυτο χταπόδι και γιαπράκια από κολοκυθοανθούς. Νοστιμότατοι μεζέδες αλλά και το τοπίο επίσης όμορφο! Αν και όπου να ρίξεις την ματιά σου όμορφες εικόνες βλέπεις.

Για το βράδυ είχαμε πρόσκληση από την Σαμοθρακίτισσα λαογράφο να παρακολουθήσουμε το 1ο παγκόσμιο φεστιβάλ ταινιών μικρού μήκους Σαμοθράκης! Χαρήκαμε για την πρόσκληση και φυσικά πήγαμε. Το πρόγραμμα ήταν πλούσιο. Εκτός των ταινιών το πρόγραμμα περιλάμβανε έκθεση ζωγραφικής, παρουσίαση βιβλίων, ομιλία αρχαιολόγου για τη Σαμοθράκη και τον Σαμοθρακίτη λόγιο Νικόλαο Φαρδύ. Ομιλία της διοργανώτριας, ηθοποιού απ' την Αλεξανδρούπολη. Ακούστηκαν τραγούδια παραδοσιακά Σαμοθράκης και γνωριμία με τα φυτά του νησιού. Όλα τούτα λάβανε χώρα στο παλιό πετρόχτιστο, με κεραμοσκεπή δημοτικό σχολείο των Θέρμων. Θαυμάσαμε και χειροκροτήσαμε τους συμμετέχοντες καλλιτέχνες και τους διοργανωτές. Μας είπαν πως σε κάθε χωριό υπήρχε σχολείο. Μπαράβo στους Σαμοθρακίτες που ήθελαν και προσπαθούσαν να μάθουν τα παιδιά τους γράμματα. Γι' αυτό και χτίζανε σχολεία!

Τελευταία μέρα των διακοπών μας. Πρωί- πρωί ξεκινήσαμε για την παραλία του Άγκιστρου που είναι η τελευταία της βόρειας πλευράς του νησιού με το μαύρο βότσαλο. Απολάυσαμε το τοπίο, πετάξαμε πέτρες στη θάλασσα και μαζέψαμε ξύλα διακοσμητικά. Ακολουθήσαμε το δρόμο προς το χωριό της Απάνω Μεριάς. Από τα ανοιχτά παράθυρα του αυτοκινήτου έμπαινε η μυρωδιά της ρίγανης. Βγήκαμε όλοι απ' το αυτοκίνητο και βαλθήκαμε να μαζέψουμε όση ρίγανη βλέπαμε μπροστά μας. Ακολουθώντας το δρόμο με το αυτοκίνητο βρεθήκαμε ανάμεσα σε περιβόλια με σπίτια και σε εστιατόριο με παραδοσιακά φαγητά. Όλες τις μέρες τρώγαμε μόνο παραδοσιακά φαγητά, αλλά «τσιγαριστές φασούλες» δεν μας πρότεινε κανένα εστιατόριο. Της Απάνω Μεριάς όμως έχει για σπεσιαλιτέ του τις τσιγαριστές φασούλες! Τούτη τη φορά ζητήσαμε εμείς την συνταγή και η κ. Μαρία

μας την είπε αμέσως. «Βράζετε τα ξερά φασόλια, τα αλατίζετε και στο τηγάνι τσιγαρίζετε το λάδι και μπόλικο ξερό κρεμμύδι. Ρίχνετε τις φασούλες στο τηγάνι και τις αφήνετε να σιγοβράσουν μαζί με το κρεμμύδι». Καλή σας όρεξη μας ευχήθηκε η κ. Μαρία.

Την πρώτη νύχτα στην Σαμοθράκη γνωρίσαμε τη Χώρα. Επισκεφτήκαμε τότε το ιδιωτικό λαογραφικό μουσείο με τα πολλά ενδιαφέροντα οικογενειακά εκθέματα και απολάυσαμε από δω το ηλιοβασίλεμα. Σήμερα που είναι το τελευταίο βράδυ των διακοπών μας θα πάμε πάλι στην Χώρα. Την πρωτεύουσα. Τα παιδιά μας επέστρεψαν από το κάμπινγκ στο ξενοδοχείο. Όλοι μαζί ανεβήκαμε στη Χώρα. Επισκεφθήκαμε το λαογραφικό μουσείο του Δήμου. Θα ήταν μεγάλη παράλειψη αν δεν το βλέπαμε. Μπήκαμε στην εκκλησία και εντυπωσιαστήκαμε.

Περπατήσαμε όλο τον κεντρικό δρόμο. Από τα τουριστικά μαγαζάκια αγοράσαμε δωράκια αναμνηστικά, για τους φίλους μας. Για μας πήραμε μέλι και γλυκό κουταλιού πραούστι!

Επιστρέψαμε στο ξενοδοχείο νωρίς, για να ετοιμάσουμε τις βαλίτσες μας. Όλοι ήμασταν κακόκεφοι. Κανείς δεν ήθελε να φύγει από το νησί. Ήταν τόσο όμορφα εδώ! Με τα εισιτήρια στα χέρια μπήκαμε στο πλοίο της επιστροφής. Οι άνθρωποι που γνωρίσαμε ήρθαν στο λιμάνι να μας ευχθούν καλό ταξίδι. Το πλοίο ξεκίνησε. Οι γλάροι έτρεχαν ξοπίσω του για να μας ευχθούν κι αυτοί καλό ταξίδι. Καλό ταξίδι.

Πολύς κόσμος στο κατάστρωμα, κι όλοι σχεδόν μ' ένα βιβλίο στα χέρια. Ήταν τόσα πολλά αυτά που ήθελαν να μάθουν, για το νησί της φιλοξενίας, της δροσιάς, της φυσικής ομορφιάς, της μυθολογίας και της ιστορίας!

Όσα είδαμε, ακούσαμε και αισθανθήκαμε αυτές τις μέρες στο νησί, θα μας ενώνουνε μαζί του με μια χρυσοκλωστή!! ●

ΣΑΜΟΘΡΑΚΙΤΙΚΕΣ ΣΥΝΤΑΓΕΣ

Κατσίκι παραγεμιστό με γόμο (γέμιση)

Βράζουμε συκωταριά αρνίσια ή του κατσικιού. Μετά την ψιλοκόβουμε. Ανακατεύουμε με λίγο λάδι τα κομμάτια της με ρύζι, πράσινα κρεμμυδάκια, άνηθο, ξερό κρεμμύδι, αλάτι και σταφίδες. Τρίβουμε την κοιλιά του κατσικιού με αλάτι και ξεπλένουμε με νερό μπόλικο την κοιλιά κι ολόκληρο το κατσίκι. «Παραγεμίζουμε» την κοιλιά με τον «γόμο» (γέμιση) και την ράβουμε με χονδρή κλωστή. «Αλοιβούμε» όλο το κατσίκι με βούτυρο και το βάζουμε στον φούρνο. Η κάθε νοικοκυρά ξέρει τον φούρνο της και ανάλογα ψήνει το κατσίκι. Αν είναι για πασχαλιάτικο φαγητό, τότε το ονομάζουμε «λαμπριάτη».

Κρέας λιωτό και πετεινός λιωτός

Στο στιφάδο χρησιμοποιούμε κρεμμύδια μικρά στρογγυλά. Στο λιωτό χρησιμοποιούμε μικρές φετούλες από μεγάλο κρεμμύδι. Με τις βράσεις που παίρνει το κρέας ή ο πετεινός το κρεμμύδι λιώνει.

Έτσι ονομάστηκε το φαγητό λιωτό.

Γλυκό Χασλαμάς

Καίγουμε λίγο λάδι και σε μια κούπα βάζουμε ζάχαρη, κανέλα, μοσχοκάρφι (δηλαδή γαρύφαλλα) και ξύσμα πορτοκαλιού. Στον χυμό του πορτοκαλιού βάζουμε μία κουταλιά σόδα φαγητού. Τα ανακατεύουμε όλα με το λάδι και προσθέτουμε λίγο-λίγο αλεύρι ώσπου να έχουμε μια μαλακή ζύμη όπως τα μελομακάρονα. Απλώνουμε τη ζύμη στο ταψί και την κόβουμε σε μικρά μπακλαβαδωτά κομματάκια. Στη μέση κάθε κομματιού τοποθετούμε ένα μοσχοκάρφι (γαρύφαλλο). Το ψήνουμε περίπου 1 ώρα δοκιμάζοντας το, αν ψήθηκε καλά, βυθίζοντας ένα μαχαίρι μέσα στη ζύμη. (Ξέρουν οι νοικοκυρές πως γίνεται). Έχουμε έτοιμο το σιρόπι (γνωστή η συνταγή του). Όταν ψηθεί ο χασλαμάς τον σιροπιάζουμε και τον πασπαλίζουμε με τριμμένα καρύδια. Σκεπάζουμε το ταψί με πετσέτα ώσπου να απορροφήσει όλο το σιρόπι.

Καλή επιτυχία εύχεται η Κρεμασιά (όνομα γυναικείο ταγμένο στην Παναγιά την Γκρεμνιώτισσα ή Κρεμνιώτισσα).

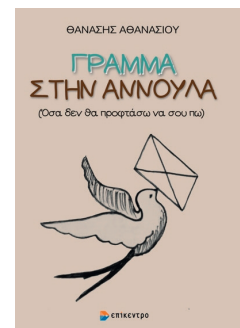

BOOK CORNER

Οι συνάδελφοι δημιουργούν...

ΘΑΝΑΣΗΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ, «ΓΡΑΜΜΑ ΣΤΗΝ ΑΝΝΟΥΛΑ» (Εκδόσεις: Επίκεντρο, 2023)

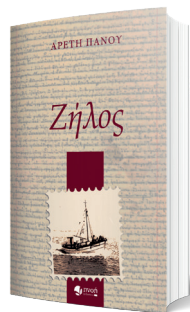

Το «Γράμμα στην Αννούλα», αφιερώσει και κίνητρο έχει την αγάπη μου για την εγγονή μου Αννούλα και μια αίσθηση 'χρέους' απέναντί της ως ελάχιστη ανταπόδοση της χαράς, της ευτυχίας που εκείνη, χωρίς να το γνωρίζει, έχει προσφέρει σε μένα. Αποτελεί, ταυτόχρονα, μια θέαση - σκέψεις, απόψεις, εκτιμήσεις, συμπεριφορές - για τη ζωή, τον άνθρωπο, την κοινωνία, την οικογένεια, την πολιτική, κλπ, όπως αυτή έχει διαμορφωθεί ως πνευματικό, ιδεολογικό, πολιτισμικό και ψυχολογικό πλαίσιο στη διαδρομή της δικής μου ζωής. Ο στόχος και η προσδοκία είναι, το κείμενο αυτό, να αποτελέσει για το παιδί - για το κάθε παιδί - ένα 'παράθυρο' στον πολύπλοκο κόσμο στον οποίο θα ζήσει. Είναι, ας πούμε, ένα 'σκούντημα' για την κατανόηση του κόσμου μας, μια πρακτική 'φιλοσοφική' οπτική για τη ζωή. Αν θα έπρεπε να αποδώσουμε σε εικονική μορφή το περιεχόμενο και την ουσία του κειμένου θα ήταν σαν να παίρνει κάποιος το παιδί από το χέρι και να το 'ξεναγεί' στην κοινωνία, στους ανθρώπους και σε καταστάσεις που ενδεχομένως θα συναντήσει αύριο ώστε να το εξοικειώσει με το άγνωστο και έτσι να το βοηθήσει να ωριμάσει, να γίνει υπεύθυνος πολίτης και να το προικίσει με αρχές και αξίες δημοκρατικές και ανθρωπιστικές. Φιλοδοξεί να είναι, το εν λόγω κείμενο, ένα ελάχιστο εφόδιο ώστε το παιδί να πορευτεί ομαλά, υγιώς και δημιουργικά στον κόσμο, με ισορροπία, με γνώση, συνείδηση, κριτική σκέψη, χωρίς φοβίες και συμπλέγματα ...

ΑΡΕΤΗ ΠΑΝΟΥ, «ΖΗΛΟΣ» (Εκδόσεις: Πινόη)

Το μυθιστόρημα «Ζήλος» της Αρετής Πάνου θα μπορούσε να χαρακτηριστεί αστυνομικό αφού αφορά στην έρευνα για ένα έγκλημα και έχει σασπένς. Αλλά ταυτόχρονα μέσα από την αστυνομική έρευνα εκφράζονται οι κοινωνικές και υπαρξιακές αγωνίες των ηρώων του. Ένα μυθιστόρημα όπου παρελθόν, παρόν και μέλλον, ιστορία και ιστορίες συμπλέκονται και συνδιαλέγονται, όπως συμβαίνει στην καρδιά και στο μυαλό του καθενός. Γιατί η προσωπική ιστορία κάθε ανθρώπου, όπως και η μνήμη του, δεν αρχίζει με τη γέννησή του και δεν τελειώνει με τον θάνατο. Και αυτός ο κύκλος ανατροφοδότησης συντελείται μέσω της μνήμης, δηλαδή της ανθρώπινης φωνής που είναι και το όργανο και το υλικό της λογοτεχνίας.

Λίγα λόγια, τώρα, για την πλοκή του: Ένας ιδιόρρυθμος παπάς που τα βάζει με θεούς και δαίμονες βρίσκεται διολοφονημένος σε ένα αιγαιοπελαγίτικο νησί που μαστιγείται από την κρίση και το προσφυγικό και κουβαλάει μια βαριά ιστορία. Ο Ζαχαρίας Αρμενίδης, καθηγητής του Εκκλησιαστικού Δικαίου, πρόσφυγας από μανά και πατέρα, με βαριά ιστορία επίσης, αναλαμβάνει την έρευνα για τον φόνο για λογαριασμό της Εκκλησίας. Στην υπόθεση μπλέκονται αιρετικές ομάδες, ακτιβιστές, καναλάρχες, έμποροι ναρκωτικών και μπράβοι. Ρωτώντας, ακούγοντας και σιωπώντας, οι ήρωες του έργου προσπαθούν να διαβάσουν τα σημάδια και να τα ερμηνεύσουν, ψάχνοντας την αλήθεια τους γύρω τους και μέσα τους. Γιατί όπως λέει και ο Ηράκλειτος, «ο βασιλιάς στον θρόνο των Δελφών ούτε δείχνει, ούτε αποκρύπτει, αλλά σημαίνει». Στην πορεία αναζήτησης της αλήθειας ανακλύονται ευρύτερα ερωτήματα όπως «τι είναι πραγματικότητα και πώς μας αποκαλύπτεται», «υπάρχει καλή και κακή βία και πώς μπορεί να σπάσει ο φαύλος κύκλος της», ή «πώς αντιλαμβάνεται η τέχνη την αλήθεια και τι σχέση μπορεί να έχει ο Στάλιν με τον Βέγγο». Οι απαντήσεις που δίνουν οι εμπλεκόμενοι στην έρευνα φωτίζουν ή συσκοτίζουν το μονοπάτι που οδηγεί τον καθηγητή - εκκλησιαστικό ντετέκτιβ να φτιάξει μια εικόνα για το έγκλημα, το νησί, τους ανθρώπους, αλλά και τον εαυτό του, πολύ διαφορετική από αυτήν που είχε στην αρχή της ιστορίας, και να φτάσει τελικά στην επίλυση του μυστηρίου.

ΚΑΡΛΟΣ ΡΟΥΙΖ ΘΑΦΟΝ

Εκδόσεις: Ψυχογιός, Νοέμβριος 2022

Μετάφραση: Δέσποινα Δρακάκη

Ο ΠΡΙΓΚΙΠΑΣ ΤΗΣ ΟΜΙΧΛΗΣ

Το νέο σπιτικό των Κάρβερ, στο παραθαλάσσιο χωριό όπου έχουν μετακομίσει για να ξεφύγουν από τον κλοιό του πολέμου που σφίγγει στο Λονδίνο, περιβάλλεται από μυστήριο. Το πνεύμα του μικρού Τζέικομπ, του γιου των παλιών ιδιοκτητών, ο οποίος πνίγηκε εκεί πριν από χρόνια, εξακολουθεί να επισκιάζει το μέρος. Οι αλλόκοτες συνθήκες θανάτου του αρχίζουν να αποσαφηνίζονται μόνο όταν αποκαλύπτεται ο Πρίγκιπας της Ομίχλης, ένας διαβολικός χαρακτήρας ικανός να εκπληρώσει οποιαδήποτε επιθυμία με τίμημα όμως ιδιαίτερα υψηλό.

ΤΟ ΠΑΛΑΤΙ ΤΟΥ ΜΕΣΟΝΥΚΤΙΟΥ

Καλκούτα, 1932: η καρδιά του σκότους. Ένα φλεγόμενο τρένο διασχίζει την πόλη. Ένα φάντασμα φωτιάς σπέρνει τον τρόμο στις σκιές της νύχτας. Και αυτό είναι μόνο η αρχή. Στο κατώφλι των δεκάτων έκτων γενεθλίων τους, ο Μπεν, η Σιρ και οι φίλοι τους από την Τσάουμπαρ Σοσάιτι έρχονται αντιμέτωποι με το πιο τρομερό αίνιγμα στην ιστορία της πόλης των παλατιών. Ένα αίνιγμα που θα ρίξει φως στο παρελθόν τους και θα ορίσει με τρόπο τραγικό το μέλλον τους.

ΤΑ ΦΩΤΑ ΤΟΥ ΣΕΠΤΕΜΒΡΗ

Ένας εκκεντρικός παιχνοδοπιός ζει απομονωμένος σε μια έπαυλη γεμάτη γρίφους, μηχανικά πλάσματα και σκιές του παρελθόντος. Μυστήριο περιβάλλει το νησάκι του φάρου και τα παράξενα φώτα που αστράφτουν εκεί μέσα στην ομίχλη. Κάτι που φαντάζει βγαλμένο από εφιάλτη είναι κρυμμένο βαθιά μέσα στο δάσος. Αυτά και άλλα στοιχεία υφαίνουν την πλοκή του μυστηρίου που θα ενώσει για πάντα την Ιρέν και τον Ισμαέλ ένα μαγικό καλοκαίρι στο Γαλαζολίμανο.

ΤΟΥ ΓΡΗΓΟΡΗ ΓΕΩΡΓΙΟΥ
ΣΥΝΤΑΞΙΟΥΧΟΥ ΑΤΕ
ΜΗΧΑΝΙΚΟΥ ΚΑΙ ΣΚΙΤΣΟΓΡΑΦΟΥ

